

Lena Lundgren

Rum för barn – möjligheternas bibliotek

Paper presenterat vid konferensen

Mötesplats inför framtiden

ARBETSLIV • UTBILDNING • FORSKNING

10-11 oktober 2007 i Borås

Rum för barn - möjligheternas bibliotek

En studie inom det nordiska projektet I Gulvhøyde

Lena Lundgren

Regionbibliotek
Stockholm

”...biblioteket undervisar icke, det bjuder, bjuder på allt godt och nyttigt, stort och skönt i såväl ord som bild, som kan elda ett barns håg, tilltala dess sinne, utveckla dess anlag, tillfredsställa dess vaknande vetgirighet och odla dess smak; det är ett kunskapens träd med härliga frukter, som alla äro tillåtna, som locka och fångla barnets fantasi, hjärta och förstånd.”

Valfrid Palmgren i *Biblioteket – en ljushärd*, 1909 s. 7

Lena Lundgren
Rum för barn – möjligheternas bibliotek
En studie inom det nordiska projektet I Gulvhøyde
lena.lundgren@kultur.stockholm.se
www.regionbiblioteket.se

© Regionbibliotek Stockholm och Lena Lundgren 2007

Inledning

Rum för barn i Kulturhuset vid Sergels torg i Stockholm återinvigdes den 8 oktober 2005 med mycket folk, tal av dåvarande kulturchefen Eva Schöld och andra, föreläsning av professor Martin Ingvar och program för barnen. Stämningen var glad och förväntansfull, biblioteket hade varit stängt i flera månader och ombyggnadsarbetet var omskrivet i tidningarna. Jag var där, såg mig omkring och tänkte, att Valfrid Palmgren skulle ha tyckt om det här och att någon borde ha nämnt hennes namn, som en föregångare för tanken att endast det bästa är gott nog åt barnen.

Valfrid Palmgren bidrog på ett avgörande sätt till beslutet om att bygga Stockholms stadsbibliotek. Hon var en ung, välutbildad kvinna, FD i romanska språk och dotter till reformpedagogen Karl Edvard Palmgren. Som första kvinna anställdes hon som amanuens på Kungl. Biblioteket 1905. 1907 åkte hon till USA för att studera folkbibliotek och hon skrev en reserapport från resan, *Bibliotek och folkuppfostran*, och ett slags pamflett, *Biblioteket – en ljushärd*, båda 1909. Hennes insatser hade stor betydelse för att föra frågan om byggandet av ett stadsbibliotek framåt. Valfrid Palmgren startade också med hjälp av frivilliga krafter redan 1911 Stockholms barn- och ungdomsbibliotek på Drottninggatan 69. Bärande tankar i detta barnbibliotek var att alla barn var välkomna, oavsett social tillhörighet. Böckerna var lätt tillgängliga för barnen i öppna hyllor, en djärv nyhet på den tiden. Bibliotekarierna skulle finnas till hands för barnen, svara på deras frågor, ge dem lästips och berätta sagor. Miljön var ljus, vacker och inbjudande, möblerna var ritade av den berömda arkitekten Ivar Tengbom och tillverkade av Nordiska Kompaniet. Förebilden var de amerikanska bibliotekens barnavdelningar: ”i barnbiblioteken finner man de vackraste taflor på väggarna och bladväxter i fönstren och lefvande blommor litet här och hvar. ... Allt är anlagd på att vinna barnens hjärtan, att de i biblioteket skola känna sig som hemma.” (Palmgren, 1909a, s. 97)

Det var uppenbart att det nyinvigda Rum för barn var helt i Valfrid Palmgrens anda, liksom det också var i överensstämmelse med FN:s barnkonvention, ”Vid alla åtgärder som rör barn... skall barnets bästa komma i främsta rummet.” (Artikel 3) Rum för barn är, liksom Stockholms barn- och ungdomsbibliotek en gång var, ett renodlat barnbibliotek och präglad av omsorg om barnen och av hög kvalitet i inredning och verksamhet. Alltsedan den 8 januari 1971, då Kulturhuset vid Sergels torg i Stockholm öppnade sina portar, har det funnits bibliotek i huset. Berömd var Läsesalongen på gatuplanet med sitt breda medieutbud och sina ”bingar”, de mjuka groparna i golvet där barnen älskade att sitta och lyssna på barnskivor medan de läste serieböcker. Biblioteket har sedan dess flyttats runt och delats upp på olika våningar och med olika inriktningar, men har hela tiden varit en av grundpelarna i Kulturhusets verksamhet. När detta skrivs, våren 2007, finns det tre bibliotek, Serieteket på gatuplanet med inriktning på serier (vuxenserier), Läsesalongen med inriktning på skönlitteratur, konst och musik på plan 3 och Rum för barn på plan 4 för barn upp t.o.m. 11 år. För de äldre barnen och ungdomarna finns medier och en viss verksamhet i Läsesalongen.

Rum för barn hade från början fyra ben i sin verksamhet, biblioteket, utställningarna, bildverkstan och programmen. Biblioteket hade omdisponerats och fräschats upp i olika omgångar men både lokaler och verksamhet var i sina huvuddrag desamma som 1997, då det, efter att ha varit utlokaliserat under en period, flyttades till plan 4. Men under sommaren 2005 genomgick Rum för barn en total ombyggnad och öppnade alltså igen i oktober 2005 något utvidgat, i en helt ny skepnad och med en ny inriktning.

I Gulvhøyde – ett nordiskt projekt

I juni 2005 inleddes det nordiska projektet I Gulvhøyde - formidling till barn i biblioteket, som ett samarbete mellan barnavdelningen på Deichmanske bibliotek i Oslo, stadsbiblioteken i Fredrikshavn och Hjørring och Rum för barn i Kulturhuset i Stockholm. Deichmanske bibliotek och Rum för barn hade bjudits in av biblioteken i Hjørring och Fredrikshavn att följa dessas gemensamma projekt "Børnebiblioteket som experimentarium", vilket var början på ett fruktbart samarbete. De fyra biblioteken producerade en utställning, NordOrd, för att på ett lekfullt sätt främja nordisk språkförståelse. Samarbetet utvidgades sedan ytterligare till ett projekt för att utveckla nya former för det läsfrämjande arbetet till de mindre barnen. Så här beskrivs syftet i projektansökan till Nordbok:

"Att prøve ut ulike metoder for formidling til yngre barn (opp till 8 år) i folkebibliotek. De fire samarbeidende bibliotekene har i utgangspunktet forskjellige vinklinger på arbeidet overfor denne gruppen, og har gjort sine valg av delprosjekt ut fra det. Samtidig har vi hatt for øye at delprosjektene samlet skal vise en spennvidde av muligheter for formidling til denne aldersgruppen." (Ansökan till Nordbok, Nordisk litteratur- og bibliotekskomiteé 2005-03-31)

Denna studie är det nordiska projektets svenska delrapport. Det var meningen att det svenska delprojektet skulle handla om att utveckla "en ny metodikk i personalets måte å møte barna på" (ibid.) i det ombyggda Rum för barn. På grund av den stora anstormningen av besökare efter öppnandet fanns det inget utrymme att inom projekttiden utveckla någon ny metodik. I stället fick jag i uppdrag att göra en studie av hur Rum för barn används av besökarna, i första hand barnen. Jag har deltagit i förberedelsearbetet för Rum för barn med en föreläsning och som samtalspartner och jag har med intresse på avstånd följt framväxten av projektet. När jag som konsulent vid Regionbibliotek Stockholm fick frågan om jag kunde medverka till denna studie av Rum för barn inom det nordiska projektet, tog jag gärna tillfället i akt att fördjupa mig i tillkomsten och förverkligandet av detta unika barnbibliotek. Studien består av tre delar, dels av en summering av de tankar som bildar grunden för det nya Rum för barn och en beskrivning av den gestaltning dessa idéer har fått, dels av en observationsstudie av hur de mindre barnen använder det nya biblioteket och dels en diskussion om hur teorier och verklighet korresponderar.

De frågeställningar som jag särskilt har försökt hitta ett svar på är, hur idén om omformningen av Rum för barn uppstod och vad som händer om man försöker omsätta en teori från ett område på ett annat område. Enligt min mening är nya Rum för barn en unik ansats till förnyelse av barnbiblioteken och det har ett stort intresse att försöka förstå hur en sådan idé växer fram. Det är också ovanligt att grunda ett bibliotek på en uttalad teori och om det är möjligt och vilka konsekvenser det får, är också intressant att studera. Den tredje infallsvinkeln är brukar- och barnperspektivet: Hur använder besökarna rummet och de andra möjligheter som erbjuds och hur korresponderar användningen med de grundläggande idéerna? Eftersom det nordiska projektet är inriktat på barn under åtta år, är det de små barnen och de medföljande vuxna som jag har studerat. Det är stora frågor och jag gör på intet sätt anspråk på att ge några fullständiga svar. Det är också en mindre studie jag har gjort, både beroende på den begränsade omfattningen av den svenska delen av det nordiska projektet och på den tid jag har haft till mitt förfogande. Iakttagelser och reflektioner kan nog ändå bidra till diskussionen om förnyelse av barnbiblioteken. Jag måste också påpeka att min studie enbart gäller biblioteksdelen av Rum för barn, det har inte funnits tidsmässigt utrymme att titta på Bildverkstan, programmen eller utställningarna. Naturligtvis skulle det också vara av intresse

av att göra en undersökning av dessa delar, som åtminstone när det gäller Bildverkstan och utställningarna är ovanliga som delar av barnbibliotek, och sambandet mellan de olika verksamheterna.

Rum för barn - idéer och gestaltning

En ny idé

Enligt Giovanna Jörgensen, tidigare chef för Rum för barn och den som initierade och ledde ombyggnaden, utvecklades idén successivt ur en känsla av att de ommöbleringar och förbättringar som sedan starten hade gjorts i lokalerna var ganska ytliga. De hade inte heller förändrat arbetssättet och det borde vara möjligt att göra mera genomgripande förändringar. Giovanna Jörgensen har i en intervju berättat, att det nog hade betydelse att hon inte hade biblioteksbakgrund utan var konstvetare och alltså inte hade några fasta föreställningar om hur ett bibliotek bör se ut eller arbeta. När hon anställdes på Rum för barn 1996 var biblioteket utlokaliserat till skolan i Rågsved p.g.a. flytten från Läsesalongen och ombyggnad av de nya lokalerna på plan 4 i Kulturhuset. När sedan biblioteket var installerat i Kulturhuset 1997, var det viktigaste att få igång Bildverkstan och utställningarna, de två nya benen i verksamheten. Större utställningar gjordes i andra lokaler i huset men Giovanna tyckte att, även om utställningarna var roliga och framgångsrika, borde själva biblioteket också kunna användas för utställningar och dessa borde i större utsträckning vara integrerade med bibliotekets verksamhet. Något sådant försök gjordes också med färger som tema. Men skulle det gå att göra något helt nytt?

Med sin delvis italienska bakgrund hade Giovanna länge varit intresserad av den italienska barnläkaren och pedagogen Maria Montessori och dennas teorier om hur barns miljö kan främja deras utveckling. Giovannas barn hade gått i montessoriförskola och hon hade blivit övertygad om att miljön kan påverka inläringen. Hon tyckte inte att utformningen av barnbiblioteken motsvarade de ambitioner som fanns när det gällde att stödja barns lärande och att barnperspektivet kunde vara tydligare. Rum för barn borde vara "ett kul ställe", där det också borde finnas möjligheter att genomföra något annorlunda i samklang med den övriga gränsöverskridande kulturverksamheten i Kulturhuset. Dessa tankar fick näring från flera håll. Kulturhusets chef Uwe Bödewadt ställde vid ett tillfälle frågan, vad Giovanna som gammal helst ville komma ihåg som resultat av sitt arbete i Rum för barn. Det sporrade henne att försöka utveckla sina tankegångar och sikta på att förverkliga dem. De nya tankarna inspirerades också av Cay Corneliuson på Kulturrådet, som hade idéer om att Reggio Emilia-pedagogikens begrepp "rummet som den tredje pedagogen" skulle kunna användas i biblioteken och talade om sin vision av "det lekfulla biblioteket". Giovanna nämnde även att jag som konsulent i något sammanhang hade pratat om att barnen borde kunna "leka bibliotek" på barnavdelningarna. Stor betydelse hade anställningen av barnbibliotekarien Ingrid Källström Nilsson. Ingrid hade många nya idéer, som konkretiserade Giovannas tankar och bekräftade att dessa var fullt möjliga att genomföra inom bibliotekets ram. Flera andra kontakter, som de med bibliotek i Danmark och Norge, stärkte Giovanna i hennes uppfattning att det borde gå att skapa ett annorlunda bibliotek. Hon trodde att hon behövde någon teori, en tydlig idé, att luta sig mot och det var naturligt för henne att hämta den någon annanstans ifrån än från biblioteksvärlden. Hon kände att detta kanske också var något som hon kunde bidra med till de traditionella barnbiblioteken. Hon ville gärna pröva om montessoripedagogiken skulle kunna överföras till biblioteksverksamheten och fungera som bärande idé både för utformningen av lokalerna och för verksamheten.

En sådan genomgripande förändring av Rum för barn skulle förstås kosta pengar och helt avgörande för förverkligandet var möjligheten att få sponsorpengar. Giovanna fick tillfälle att presentera sina idéer för Antonia Axelson Johnson och hennes dotter Alexandra Mörner och det uppstod en omedelbar kontakt och ett betydande ekonomiskt bidrag utlovades från varuhuset Åhléns. Antonia Axelson Johnson blev särskilt intresserad av anknytningen till montessoripedagogiken som hon hade egen erfarenhet av. Villkoren för bidraget följde fullt ut de regler som fanns för sponsring på Kulturhuset. Dessutom bidrog Stiftelsen framtidens kultur, Kulturrådet och Kulturhuset ekonomiskt till ombyggnaden.

Barnperspektiv på ett barnbibliotek

En projektbeskrivning med rubriken *Barnperspektiv på ett barnbibliotek – att se på världen med ett barns ögon* formulerades av Giovanna Jörgensen. Där beskrivs barnperspektivet så här:

”Att anta ett barnperspektiv på ett bibliotek innebär bl a att:

1. Böcker är sorterade och uppställda så att barnen kan hitta dom och nå dom
2. Inredningen i rummet är sådan att den utmanar såväl intellektet som motoriken och fantasin hos barnet.
3. Uppmuntra och stödja barnet i att själv söka och hitta böcker i biblioteket”

Och vidare:

”Att inta ett barnperspektiv är motsatsen till att skapa en ’barnslig’ miljö. Barnsligt är vuxnas ord för beteende som går utanför vuxnas ramar. Att se världen med ett barns ögon är att ta barnet på allvar. Se dess förmågor, skapa förutsättningar för att barnet skall växa i miljön.”

Uppställningen av böckerna är alltså en viktig del av de nya tankarna. Den frågan som ställs är: ”Kan man skapa ett bibliotek där förskolebarn kan söka, få en överblick, läsa samt även ställa tillbaka böcker enligt ett system kongenialt med deras intellektuella och motoriska utvecklingsnivå?” Och åtagandet formuleras: ”Vi måste organisera, experimentera fram nya sätt att ordna vårt bestånd av böcker, efter ett barns sätt att fråga/söka.”

”Leken som väg till läslust” är en rubrik i projektbeskrivningen. Barnbiblioteket ska ta hänsyn till barns motoriska behov eftersom ”rörelse hjälper hjärnan att organisera sig”. I det traditionella barnbiblioteket uppmuntras den intellektuella utvecklingen men leken har ingen given plats. I nya Rum för barn ska lek och läslust förenas:

”Det är viktigt att leken är en väg till läsning och inte ett mål i sig. Detta är alltså ingen lekpark utan ett bibliotek för många intelligenser där vi endast förstärker det magiska i biblioteket.”

På samma sätt ska innehållet i böckerna inspirera inredning och en ny indelning av böckerna så att barnet leds fram till de böcker de söker och vill läsa. ”Böckernas innehåll kan prägla bokhyllorna.” Som exempel på det nämns att böcker om rymden kan barnen hitta högt upp på hyllorna och böcker om små djur kan läsas nere vid golvet i en ”mullvadshåla”. Det ska finnas föremål och installationer som stimulerar språkliga äventyr och kojor för enskild läsning i lugn och ro.

Under rubriken ”Vår framtid” ges en djärv vision:

”Men – detta projekt innebär att man gör ett medvetet val och därmed lämnar känd mark och söker nya vägar. Vi lämnar det kända biblioteksformatet då det inte är tänkt för barn från början utan för vuxna. ... Vi vill göra ett bibliotek som påstår något och alltså inte är ett neutrum. Biblioteket vi vill göra skall våga påverka för vi tror på att det är bra för barn att tidigt associera böcker till äventyr, lek, lust och spänning. Barn förhåller sig till verkligheten med alla sina sinnen. Ett barnbibliotek skall vara en förlängning av sina böcker. Miljön kan väcka spänning, den kan vara mysig eller magisk.”

Och om barnbibliotekarien sägs:

”Bibliotekarien i ett sådant bibliotek blir också personlig. Hon/han är inte enbart en sökmotor utan en människa med egna erfarenheter, egen smak och kanske även andra talanger t ex musik, konst, drama. Det är en person som värnar om att alla barnens intelligenser får komma till användning i biblioteket.

I projektbeskrivningen konstateras att tankarna att tillämpa ett barnperspektiv på biblioteken i enlighet med FN:s barnkonvention inte är ny utan finns på olika håll i Sverige, Danmark, Holland och även på andra håll. Men ingenstans har ett konsekvent barnperspektiv omsatts i verkligheten. I Rum för barn finns goda förutsättningar: ett separat barnbibliotek, som inte behöver dela resurser med ett vuxenbibliotek, en integrerad och upparbetad bild- och utställningsverksamhet, en avgränsad målgrupp bestående av förskole- och lågstadiesbarn samt ”idéerna, kunskapen och entusiasmen”.

För att förverkliga detta ska man anlita extern kompetens inom pedagogik, formgivning, utvecklingspsykologi och i form av konstnärer och en scenograf. Projektbeskrivningen avslutas: ”Sammanfattningsvis vill vi skapa ett laboratorium kring barnets första upplevelser av böcker och läsning, vi har kunskap och mod att påstå något med vårt rum och den verksamhet som finns däri.”

Förberedelsearbetet påbörjades i början av 2005. Det gjordes på ett genomtänkt sätt. Projektgruppen bestod av Giovanna Jörgensen, Helena Gomér och scenografen Kristofer Sjöström. Enligt Helena Gomér var det en mycket kreativ grupp, där medlemmarna kompletterade varandra bra. Giovanna Jörgensen och Kristoffer Sjöström var känsl personer som arbetade mycket med rummets uttryck, Helena själv var den praktiska, som kunde förutse konsekvenser och ”se” slutresultatet. Arbetsgrupper bildades inom personalen för olika uppgifter. Seminarier genomfördes med föreläsningar och diskussioner med personalgruppen och flera studieresor gjordes i mindre grupper till Linköping, Lund, Köpenhamn, London och Amsterdam. Personalen lät sig inspireras inte bara av biblioteken utan också av bokhandlar, leksaksaffärer, museer och science centra för barn. I fokus för intresset stod hur material och föremål exponerades och introducerades för besökarna. I Amsterdam fick gruppen en presentation av tankarna och förberedelserna inför planeringen av det nya stadsbibliotekets barnavdelning. Gruppen fick också träffa illustratören Marit Törnqvist, som då var aktuell som scenograf för barnbiblioteket i Amsterdam. Flera experter anlätades som rådgivare och föreläsare, Susanna Ekström, litteraturpedagog och lärarutbildare, Ylva Ellneby, förskolepedagog och speciallärare, Ulla Broman, montessoripedagog och jag själv, Lena Lundgren, bibliotekskonsulent.

Ett antal gruppsamtal genomfördes med barn i åldrarna 6 – 10 år. Då pratade man om hur böckerna borde vara indelade för att vara lätta att hitta, vad ämnena borde kallas och hur olika ämnen skulle kunna illustreras. Jonathan Källström Nilsson, son till barnbibliotekarien på Rum för barn, hade många goda idéer, bl.a. att böcker om rymden borde finnas högst uppe i

en hylla. Mitt i förberedelsearbetet förkortades planeringstiden plötsligt som ett krav från Åhléns och arbetet fick forceras före öppnandet.

Rum för barn i ny skepnad

Efter att ha varit stängt för ombyggnad i sex månader öppnade alltså Rum för barn igen i oktober 2005. Biblioteket blev en omedelbar succé, större än någon hade kunnat ana. Föräldrar och andra vuxna har sedan dess kommit från hela Storstockholm, i början 1500 – 2000 personer per dag. Det var tydligt att det fanns ett stort behov av en plats för de små barnen och deras föräldrar, ett utflyktsmål, en träffpunkt, ett rum som var tillgängligt för alla, gratis och anpassat för små barn.

Rum för barn ligger på plan 4 i Kulturhuset. Lokalerna har en mycket långsträckt utformning och de flesta rummen blir därför genomgångsrum. Inredningen är specialritad och av mycket hög kvalitet. Här följer en beskrivning av hur lokalerna disponeras:

Ill. Kristofer Sjöström

Det utrymme utanför Rum för barn där rulltrapporna mynnar ingår inte i biblioteket, men kan ibland användas för utställningar. I samband med nyinvigningen lockades exempelvis barnen in av Alfons Åberg i en lekfull utställning med balansövningar. I entrén finns en stor barnvagnsparkering som rymmer upp till femtio barnvagnar på en gång. (Ytterligare en barnvagnsparkering finns i huvudentrén på plan 0.) Barnvagnen får bara tas med in i biblioteket om barnet sover och den måste då parkeras på ett särskilt ställe, strax innanför entrédörren. Man kan köpa barnvagnslås, om man behöver. I barnvagnsparkeringen visas en presentationsfilm om Rum för barn, som man kan titta på om man får vänta på att komma in. I

nästa del av entrén finns ett kapprum med hängare, en bänk och låsbara skåp. Här finns också ingången till utställningslokalen, där ca tre utställningar för barn visas varje år.

Efter denna ganska långa entré, öppnar sig så biblioteket med ett flödande norrljus. På höger sida längs de helt glasade väggarna mot Sergels torg finns soffor, en informationspunkt och bänkar och bord. Rakt fram finns en fri passage som löper genom hela biblioteket bort till Bildverkstan. På vänster sida ligger tre avgränsade rum avsedda för tre olika åldersgrupper, Gula rummet för 0 – 3-åringar, Bruna rummet för 4 – 7-åringar och Vita rummet för barn 8 till 11 år. Längst bort ligger Bildverkstaden och innanför Vita rummet Matsäcksrummet och Blå rummet.

Gula rummet

Det första utrymmet innanför entrén är ägnad de minsta barnen, dem under 3 år. Bakom en ekhylla med fack för skor och ett lågt vitmålat staket, som ska hindra de minsta barnen att lämna rummet, finns ett rum målat i ljust gult. Till vänster står en lång, mjuk soffa. Den har bilderboks-fack bakom ryggen och ovanför på väggen finns en rad öppna hyllor med mjuka djur och uppställda bilderböcker. Bortom soffan finns en tyggunga för de minsta barnen. Den högra väggen rymmer en fristående hylla med böcker om barn och tidskrifter för föräldrarna och små väskor med bilderböcker och föremål som anknyter till berättelsen. Där finns också små nischer att krypa in i och ett slags lekmöbel med fack som innehåller saker att titta på och känna på. Högre upp på väggen finns inbyggda vägghyllor med pekböcker och tittskåp med olika föremål. På golvet står lådor med rejäla handtag som barnen kan kånka på. I rummet finns många pekböcker, småbarnsbilderböcker och mjuka leksaker.

Bortre delen av Gula rummet är lite förhöjd med ett trappsteg som leder upp till det inre utrymmet. Där finns en rad låga hyllor mot den bakre väggen med pekböcker och bilderböcker för små barn. Där finns också två bekväma fåtöljer, bord och stolar i småbarnshöjd och spis och köksutrustning att leka med. Den fria ytan upptas delvis av en låg kupol över en nedsänkt grop med mjuk botten, där barnen kan klättra in och gömma sig. Från den inre delen leder en sluttande skiva, som är målad som en matta och fungerar som en låg rutschbana ut till den yttre delen. Soffan är mjukt blå och hyllor och andra trädetaljer är vitmålade och tillsammans med de gula väggarna ger Gula rummet ett ljust och vänligt intryck.

Bruna rummet

Här finns på höger sida mot glasfasaden först ett par mörkt röda skinnsoffor med ett bord emellan. Sedan följer några låga skåp och en mycket nedtonad (jämfört med på andra bibliotek) informations- och utlåningsenhet. Där kan man fråga och låna och lämna tillbaka böcker. Vid datorn får barnen gärna hjälpa till att registrera sina lån. Barnen kan stå på en låda som dras ut och fungerar som pall. Informationspunkten består av ett mindre ekbord med en karmstol. Några låga förvaringsskåp rymmer material och där finns också två små tittskåp i barnhöjd. Efter infopunkten finns en pelare med en spiraltrappa som man kan kliva upp i och på det sättet få bra utsikt både utåt över Sergels torg och inåt över rummet.

Till vänster finns ett stort ”torn”, en kombinationsmöbel i ek med hyllor på utsidan och två sluttande plan och inuti en trappa upp till en övre del med fönster och öppningar, där man har bra utsikt och kan titta ner på de andra besökarna. Barn under 4 år måste ha en vuxen med sig i tornet. Längst ner finns en rymlig koja med kuddar och en skattkista med ”skatter”, d.v.s. bra böcker. På hyllorna finns faktaböcker i olika naturvetenskapliga ämnen: Matte, Kroppen, Rymden (högt upp), Småkryp (längst ner), Växter, Natur, Djur och Experiment. Varje ämne

är symboliserat av en liten kvadratisk låda med föremål med anknytning till ämnet. Där finns också intressanta saker att titta på i tittskåp och lådor, exempelvis naturvetenskapliga instrument. På baksidan finns en bänk, där man kan sitta och lägga läggspel.

Runt väggarna finns traditionella mörka ekbokhyllor. En del böcker är exponerade med framsidorna utåt men de flesta böckerna, även bilderböckerna, står i hyllorna med ryggarna utåt, till skillnad från i andra barnbibliotek där bilderböckerna oftast står i bilderbokstråg. Böckerna är sorterade efter intresseområden, facklitteratur och skönlitteratur blandade. Dessa ämnen är: ABC-böcker, Börja läsa, Musik och rim och ramsor, Astrid Lindgren, Sagor och fantastiska berättelser, Spänning, Roliga böcker, Sirénböcker med brandbilar, andra fordon och fixa och trixa, Familj, kamrater och vardagsberättelser, Kalas, lek och mat, Högläsningsböcker och Nya böcker eller aktuella teman. Det finns hyllor för Älsklingsböcker, där barn själva kan ställa upp sina bästa böcker, för böcker på andra språk och en Äppelhylla med talböcker och bok och band för barn med läshinder. Det finns också en återlämningshylla. Ämnena är illustrerade med belysta bilder ovanför hyllorna, men inga texter. I skåp under hyllorna finns lekmaterial, djur, en borg med riddare och andra tillbehör, pussel och läggspel av olika slag.

Hyllorna är höga och längs den bakre väggen löper en stege, liknande en gammaldags biblioteksstege, som är fastsatt i hyllan och som man kan dra till den hyllsektion som man vill undersöka närmare. I en liten broformad trappa upp till de högsta hyllorna till höger travar barnen upp och ner. Under denna trappa och insmugna i hyllorna på ytterligare ett par ställen finns krypin med mjuka dynor för avskild läsning. På golvet står också ett par tvåsitsiga röda skinnsoffor med plats för två personer vardera. Det här rummet ger ett litet mörkare och mera spännande intryck genom sina höga ekhyllor, det påminner om ett gammaldags bibliotek.

Vita rummet

Vita rummet vänder sig till de större barnen, 8 – 11 år. Här öppnar sig en ”piazza”, en halvrund öppen yta med hyllor på den runda väggen. Mot hyllorna är golvet förhöjt med en avsats som avgränsas av låga hyllor ut mot det öppna torget. Ramper och trappsteg leder upp till avsatserna. Ovanpå de låga hyllorna ligger böcker att bläddra i. På utsidan av dessa hyllor finns smala bänkar, som man kan sitta på. Torgkänslan förstärks av tre lampor liknande gatlyktor. Böckerna är även här sorterade efter ämnen och uppställda kapitelböcker och faktaböcker tillsammans. Ämnena är: Hela världen, Livsviktigt, Sagor, myter och legender, Förr i tiden, Spänning, Mysterier, Äventyr, Magi och fantasi, Roligt, Verkligheten, Kärlek och Konst. Här finns ämnena angivna i text ovanför hyllsektionerna. Några hyllplan har en ribba i framkanten av hyllan och böcker kan på det viset ställas framför varandra med framsidan utåt. Så många böcker som möjligt exponeras så att omslagen syns. På själva ”torgytan” står en nästan rund bokhylla med en sittbänk inuti. På utsidan av denna finns hyllor med serietidningar- och serieböcker, bl.a. manga, samt sport- och hästböcker. Ämnena är illustrerade med små lådor med föremål. Alla väggar och hyllor är vitmålade. Vid fönsterväggen står två vita skinnsoffor och ett litet bord. På väg mot bildverkstan finns två ställningar med hängmattor för större barn.

I bakre delen av Vita rummet finns ingångarna till matsäcksrummet till vänster och Blå rummet, sago- och samlingsrummet, till höger.

Blå rummet

Blå rummet är runt och målat i en djupt blå färg. Det används för sångstunder, sago- och berättarstunder och bokpresentationer. I taket lyser en stjärnhimmel bestående av små lampor.

Längs väggarna finns en sittbänk med utdragbara lådor under. I lådorna finns sittkuddar och material för berättande av sagor och myter. Golvet är försänkt och de två trappstegen ner från dörren kan fungera som en liten scen för den som håller i programmet.

Matsäcksrummet

Bakom Vita rummet finns ett utrymme med all service som barn och vuxna besökare kan behöva. Till vänster står en bekväm amningsstol. Längs väggen mot Vita rummet finns klädhängare och sittbänkar. På bakre väggen finns toaletter med skötbord. I rummet ryms också bord, sittbänkar och barnstolar där barn och föräldrar kan äta medhavt mellanmål. Mikrovågsugn, diskbänk och en stor rulle med hushållspapper underlättar för de vuxna. I en automat säljs tallrikar, muggar och bestick, juice och välling samt nödvändigheter som nappar och nappflaskor. Ett stort akvarium med pirayor utgör ett spännande blickfång.

Bildverkstan

Bildverkstan ligger längst in i Rum för barn med ingång vid fönsterväggen. Vid entrén finns en disk, där barnen tas emot och som fungerar som personalens fasta punkt. Bildverkstan har diskbänk och skåp och hyllor för material, hyllor för färdiga alster som ligger på tork och en stor öppen yta som är möblerad med stora bord, stolar samt stafflier vid den glasade norrväggen.

Arbetsrum

Personalen har ett stort gemensamt arbetsrum och chefen för Rum för barn har ett separat kombinerat arbets- och mötesrum. Det finns också ett lunchrum för personalen och ett mindre förråd/magasin.

Medier

Rum för barn har i första hand böcker för barn i åldrarna 0 – 11 år med tonvikt på bilderböcker och lätta faktaböcker. Mediebeståndet är inte så stort, ca 13 000 medier. Här finns betydligt fler pekböcker och böcker för de minsta barnen än på andra bibliotek. Bokbeståndet är mycket fräscht (en omfattande gallring gjordes i samband med ombyggnaden) och urvalet är gjort med stor hänsyn till populära ämnen och författare och titlar som barnen frågar efter. Det finns böcker på sju andra språk än svenska, serieböcker och serietidningar, videofilmer, musik på cd-skivor och talböcker men däremot inga datorspel och ingen publik dator med bibliotekskatalogen eller internetkoppling. Det finns bara en dator i biblioteket, den för personalens katalogsökning samt utlåning och återlämning. Att uppställningssystemet är annorlunda än på andra bibliotek och helt inriktat på att inspirera barnen och underlätta för dem att hitta det de söker har tidigare nämnts. Inredningen erbjuder stora möjligheter att skylta upp böckerna och visa böckernas framsidor. Man har inga ambitioner att erbjuda ett representativt urval av barnboksutgivningen eller äldre böcker. Ämnesindelningen av böckerna gör att det kan vara svårt att hitta enskilda titlar, eftersom hyllplaceringen inte framgår av katalogen (placeringen håller nu på att läggas in). Om studenter och andra vuxna frågar efter äldre böcker eller speciella titlar hänvisas de till Stockholms stadsbiblioteks barn- och ungdomsavdelning eller något annat av stadens bibliotek.

Verksamhet

Verksamheten är omfattande. Det består för det första av själva öppethållandet med individuell information och boktips till barn och vuxna. Rum för barn besöks nu av 1000 – 1500 barn och vuxna per dag. Alla tas emot i entrén av en anställd som har två funktioner, dels att hålla ordning på den kö som ofta uppstår, dels att informera om bibliotekets

utrymmen och verksamhet. När trycket är stort, och det är det ofta, behövs två personer som tar emot besökarna. De större barnen får ett kort, som visar hur lokalen ser ut, och den anställde vänder sig i första hand till barnet och berättar vad man kan göra. Den övriga personalen rör sig fritt i rummen och hjälper till och svarar på frågor. Någon finns tillgänglig vid återlämnings- och utlåningsdatorn, där barnen gärna får hjälpa till. Utlåningen är inte så stor, ca 200 lån per dag, och den har sjunkit efter ombyggnaden.

Därutöver erbjuds dagliga sångstunder och sago- och berättarstunder och dansstund en gång i veckan. "Biblioteksäventyr", bokade visningar med berättar- och sagostunder och boktips finns för förskolegrupper och skolklasser. Programmen är lite olika beroende på barnens ålder och på vem som tar hand om gruppen. Ambitionen är väcka läslust genom att levandegöra berättelser och böcker på annorlunda sätt. Det kan innebära att barnen får välja spännande böcker i skattkistan i kojans längst ner i "tornet", böcker som bibliotekarien sedan berättar om. Någon i personalen har en liten teater, som används för dramatisering av bilderböcker. Sagor och myter kan också berättas. Författarbesök ordnas periodvis i samarbete med förlagen. Med temat Vad ska vi läsa? presenteras nya böcker och gamla favoriter på kvällstid någon gång per termin.

Två till tre stora utställningar för barn arrangeras varje år, i de egna lokalerna eller utanför. Den nordiska utställningen NordOrd visas exempelvis under januari – april 2007. Den levandegör på ett lekfullt sätt skillnader och likheter i de nordiska språken. De besökande barnen kan själva leka med ord och upptäcka de danska, norska och svenska språkens gemensamma rötter men gruppvisningar erbjuds också. Under öppettiderna pågår öppen verkstad för barn i Bildverkstan med nya material några gånger per år, ofta i anknytning till utställningarna. Verksamheten utgår från Reggio Emilia-pedagogiken, vars motto är "ett barn har hundra språk". Våren 2007 är det Fredagsdans med olika teman varje fredagseftermiddag för barn och vuxna tillsammans. Krokiteckning för alla intresserade i åldrarna "10 – 110 år" erbjuds en kväll i veckan. Rum för barn tar ut en avgift för en del program och visningar och i bildverkstan får man betala en mindre avgift för materialet.

Astrid Lindgren 100 år är temat för många arrangemang under 2007, bl.a. dramatiserar Vår Teater/Kulturskolan fotografier i utställningen ASTRID Anna Emilia LINDGREN under april månad. Rum för barns personal visar även denna utställning för bokade barngrupper. Det muntliga berättandet lyfts också fram genom en "berättarbänk", liknande den bänk vid en lyktstolpe i Tegnérunden, som Bo Vilhelm Olsson sitter på i den kända inledningen till *Mio, min Mio*. Varje vecka väljs ett Astrid Lindgren-uttryck eller citat ut som sätts upp vid bänken.

Rum för barn har självfallet en hemsida på Kulturhusets webbplats med information om biblioteket och verksamheten och dessutom en funktion för frågor och synpunkter. Här framförs många positiva kommentarer av besökarna.

Personal

Personalen består, under den period som studien har gjorts, av elva årsarbetare, varav en enhetschef, en kulturpedagog och utställningsansvarig, en koordinator, fem årsarbetare som arbetar i biblioteket (varav en barnbibliotekarie), och tre årsarbetare i Bildverkstan. Rum för barn fick i början av 2007 en ny chef, Katti Hoflin.

Inspirationskällor

Montessoripedagogiken utgör grunden för utformning av både rummet och verksamheten i Rum för barn. Redan på första sidan i projektbeskrivningen nämns som en modell

montessoriklassrummet. Därutöver anges flera inspirationskällor, både i texten och i en litteraturlista. Det är ovanligt att ett bibliotek är grundat på en tydlig teori, om det ens finns något i Sverige. Vilka är de pedagoger och experter som åberopas och vad står de för?

Montessoripedagogiken

Maria Montessori föddes i Italien 1870 i en välbeställd medelklassfamilj. Hon läste naturvetenskapliga ämnen vid universitet och fortsatte att läsa medicin som enda kvinna bland sina studentkamrater. 1900 blev hon chef för en skola för utvecklingsstörda barn. Inspirerad av pedagoger som Rousseau, Pestalozzi och Fröbel började hon utveckla olika slag av pedagogiskt material och metoder för att stödja dessa barn i deras utveckling och utbildning. Montessori nådde mycket goda resultat och började ses snarare som nydanande pedagog än som barnläkare. Men hon mötte också kritik och hon bestämde sig för att börja arbeta med icke handikappade barn för att kunna bevisa styrkan i sina metoder. 1907 öppnade hon det första Casa dei Bambini i ett slumområde i Rom. Hon började undervisa lärare och skrev böcker och gjorde föreläsningsturnéer. Montessoripedagogiken har sedan spritt sig över världen. I Sverige har den funnits parallellt med andra pedagogiska metoder med framförallt förskolor och klasser för de yngre skolbarnen. Det framhålls ibland att montessoriförskolor och -skolor oftast finns i mera välbeställda områden och används av medvetna och välutbildade föräldrar, men då förtjänar det att påpekas att pedagogiken utvecklades i ett slumområde bland barn med inlärningsproblem. I undervisning av barn med olika slag av svårigheter är också en välstrukturerad verksamhet grundläggande oavsett pedagogisk metod.

Montessoripedagogiken bygger på tre principer, observation av barnet, individuell frihet och ett förberett material i en tillrättalagd miljö. Under förskoletiden genomgår barnet flera ”sensitiva perioder”, då de med särskilt intresse ägnar sig åt vissa aktiviteter och förskolan ska uppmuntra träning under de olika faserna. Barnen ges stor frihet att välja att arbeta med vilka material de vill och hur länge de vill, det är barnets eget intresse som ska vara drivkraften för hans eller hennes kognitiva utveckling. Barn har stor glädje i att arbeta med sina uppgifter för arbetets egen skull och måste få tid och möjlighet att fullfölja det de har påbörjat i sin egen takt. Ordning och tydlighet i miljön främjar koncentrationen och upprepning är ett viktigt pedagogiskt verktyg. Självständigt och individuellt arbete uppmuntras och konkurrens mellan barnen tonas ner. Motorik och fysisk aktivitet hänger nära ihop med den intellektuella utvecklingen och förskolemiljön ska stimulera sensoriska övningar och rörelse.

Den närmaste utvecklingszonen

Lev Vygotskij finns med i litteraturlistan med tre poster men det är väl närmast hans teori om ”den närmaste (potentiella) utvecklingszonen”, som har inspirerat Rum för barn. Den innebär att för varje skede av sin utveckling som barnet befinner sig i, finns det ett potentiellt utrymme för vidare utveckling, som barnet med stöd av den vuxne kan erövra. Den vuxne kan aktivt hjälpa och stimulera barnet och på det sättet uppmuntra växandet i vid mening. Språket är ett nödvändigt redskap för barnets kognitiva utveckling och det stöd som barnet får är avgörande för dess möjligheter att utvecklas enligt sina förutsättningar. Detta är idéer som ligger nära montessoripedagogiken. Vygotskij ansåg att barnets utveckling är dialektisk och rör sig mellan reproduktion (härmning, upprepning) och produktion (kreativitet) och att leken är en skapande verksamhet som förutsätter ett kreativt pedagogiskt förhållningssätt från de vuxnas sida.

Reggio Emilia-pedagogiken

Den pedagogik som har utvecklats på förskolor i Reggio Emilia i Italien har sedan 1970-talet haft stort inflytande i Sverige. Reggio Emilia-pedagogiken utgår från devisen ”ett barn har

hundra språk” och barns skapande är grunden för verksamheten. Genom iakttagelser och undersökningar av olika företeelser stimuleras barnen att uttrycka sig kreativt och på det sättet söka kunskap. Den i litteraturlistan upptagna boken *Fantasins grammatik* av Gianni Rodari är en viktig inspirationskälla för pedagogerna när det gäller att stimulera barnens fantasi, tankeförmåga och muntligt berättande. Associerande och låtsaslek är ett par av de tekniker som Rodari använder i sin strävan att ”befria” både berättandet för barn och barns eget berättande.

De sju intelligenserna

Pedagogen Howard Gardner utvecklade i början av 1980-talet sin teori om de sju intelligenserna. Tidig intelligensforskning utgick från att intelligens var en generell kapacitet men efterhand visade forskare att intelligens består av flera komponenter. Gardner menade sig kunna urskilja sju olika intelligenser: den språkliga, den logiskt-matematiska, den spatiala, den musikaliska, och den kroppslig-kinestetiska samt självkänedom och social intelligens. Gardner har sedan kompletterat med ytterligare en, naturvetenskaplig förmåga. Gardner ansåg att dessa rön borde få konsekvenser för skolans arbete. Nyare teorier om människors olika ”lärstilar” är inne på samma tankegångar. Gardner finns inte med i litteraturlistan men åberopas i själva projektbeskrivningen: Rum för barn ska vara ”ett bibliotek för många intelligenser”.

Lekens värld och möjligheter

Två poster i litteraturförteckningen anknyter till barn och lek: Birgitta Knutsdotter Olofssons *I lekens värld* och Gunilla Lindqvists *Lekens möjligheter*. Birgitta Knutsdotter Olofsson är en förgrundsgestalt i den svenska lekforskningen och en engagerad förespråkare för nödvändigheten att ge barn lekutrymme och lekmöjligheter. Lek utvecklar tankar och känslor, språk och social kompetens. Den vuxnes ansvar betonas: ”det är den vuxnes ansvar om barn leker, hur barn leker och vad barn leker”. Gunilla Lindqvist är forskare i pedagogik och förespråkar ett lekpedagogiskt arbetssätt i förskolan, ett gestaltande arbetssätt som utgår från skapande i olika former. Hon beskriver de två synsätt som finns på leken: en individ/utvecklingspedagogisk och en grupp/kulturpedagogisk och det ambivalenta förhållningssätt hos pedagogerna som kan bli följden om man inte diskuterar detta i personalgruppen. (Lindqvist 1996, s. 49 ff) Vilken roll ska pedagogen spela? Ska man enbart skapa förutsättningar i miljön och förse barnen med leksaker och material eller ska man själv engagera sig, ta initiativ och aktivt stimulera leken? Lindqvist pläderar för det senare, det hon kallar ett lekpedagogiskt arbetssätt.

Barns tankar och föreställningsvärld

I Elisabet Doverborgs och Ingrid Pramling Samuelssons *Att förstå barns tankar*, finns metoder för pedagoger, som genom intervjuer och samtal med barn vill försöka förstå hur barn tänker. Författarna menar att det är viktigt för det pedagogiska arbetet att man sätter sig in i barns föreställningsvärld för att man ska nå fram till barnet och för att syftet med undervisningen ska uppnås. Boken kan tänkas vara relevant för Rum för barns personal både genom detta synsätt och genom att de metoder som författarna föreslår har kunnat användas i arbetet med grupsamtalen med barn.

Experter

Utöver att dessa pedagoger och utvecklingspsykologer har inspirerat arbetet har också flera personer som i projektbeskrivningen kallas ”experter” anlitats som föreläsare och rådgivare i förberedelsearbetet, förskolepedagogen och specialläraren Ylva Ellneby, litteraturpedagogen och lärarutbildaren Susanna Ekström, montessoripedagogen Ulla Broman samt jag själv.

Ylva Ellneby har skrivit flera böcker om barnets situation i dagens Sverige, om den snabba samhällsutvecklingen i relation till ”vad barn verkligen behöver”, för att citera undertiteln på boken *Cyberungar*. Hon arbetar aktivt med att informera om vikten av att barnen ges möjlighet till en allsidig utveckling, fysiskt, känslomässigt och intellektuellt. Ellneby menar att barn utsätts för alltför mycket stress, bl.a. beroende på alla starka och obegripliga intryck de utsätts för. Därav följer att man ska vara mycket restriktiv med att låta förskolebarn använda datorer och hon åberopar hjärnforskaren Martin Ingvar (som också talade vid invigningen av Rum för barn), som menar att datorspel inte tillför något för barn under tre år. Högst två timmars ”skärmtid” (vid dator och tv) per dag rekommenderas. Vad barn verkligen behöver är föräldrar som har tid, engagerade vuxna som ger dem näring att utveckla sin fantasi och sitt känsloliv, lugn och trygghet, daglig rörelse och tid för lek, böcker och någon som läser för dem, en bra arbetsmiljö, lagom krav och extra stöd om de behöver det.

Susanna Ekström har gjort sig känd som en engagerad litteraturpedagog, som levandegör berättelser på dramatiska och fantasifulla sätt och inspirerar pedagoger och lärarstuderande att göra detsamma. Ekströms idéer kommer bl.a. till uttryck i boken *Bildglädje & läslust*, där hon utgår från ”den kompetenta sexåringen” och utvecklar sina tankar om hur rim och ramsor och poesi, bilderböcker, högläsning och muntligt berättande kan användas för att förmedla språk- och läsglädje i kontakten mellan vuxna och barn.

Jag själv arbetar med utveckling av barnbibliotek som konsulent vid Regionbibliotek Stockholm. Jag har varit med om att formulera en nationell målsättning för barnbiblioteksverksamhet utifrån FN:s barnkonvention, *På barns och ungdomars villkor*, med både ett barnperspektiv och barns perspektiv (se nedan). Jag har också verkat för att barnavdelningarna ska utgå från barns frågor när man ordnar medierna, att man ska göra det lättare för barnen att orientera sig och hitta det de söker på biblioteket och underlätta barns kunskapande genom bättre kataloger och andra hjälpmedel.

Gemensamt för dessa pedagoger och experter är att de betonar att barnet är nyfiket och har en egen drivkraft att lära sig något och att de vuxnas uppgift är att aktivt underlätta barnets kunskapande i vid mening. För det måste alla vuxna, föräldrar och personal, ha goda kunskaper om barns utveckling, förutsättningar och föreställningsvärld. De betonar också att barn lär sig på olika sätt och att lärande ska vara lekfullt och lustfyllt för alla. Det ska finnas många möjligheter, som barnet kan använda. De vuxnas uppgift är att ta tillvara och stimulera barns fantasi och kreativitet. En helhetssyn på barnets utveckling, att intellekt, känsloliv och motorik hänger ihop, är också ett gemensamt drag. Samspelet med vuxna är avgörande för barns utveckling och miljön ska vara tydligt anpassad för barns förutsättningar och behov. Det finns också skillnader, i första hand i synen på i hur hög grad miljön och materialet ska vara tillrättalagda samt vilken roll de vuxna ska spela och i vilken grad barnet ska styras. Utifrån min ganska ytliga kunskap om de olika pedagogerna tycker jag mig kunna urskilja en skala från stor frihet (Gardner, Reggio Emilia, Knutsdotter Olofsson) till en mera aktiv vuxenroll och en ganska stark styrning från pedagogernas sida (Montessori, Vygotskij, Lindqvist).

Användning och synpunkter

Observationer, intervjuer och annat material

Mina observationer har gjorts i Rum för barn under januari – februari 2007, fördelade på olika tider och olika veckodagar, totalt ca 10 timmar. Syftet med observationerna har varit att

studera hur främst de små barnen och deras föräldrar använder Rum för barn, både lokalerna och verksamheten.

Jag har utgått från hur observationer av barn görs i förskolan och skolan, i första hand så som de beskrivs i *Observera mera!* av Lena Rubinstein Reich och Bodil Wesén. Rubinstein Reich och Wesén påpekar att observationerna enligt deras synsätt är ett redskap för att utvärdera och utveckla arbetet och förutsätter en helhetssyn på barnet och dess omgivning. Det får till följd att de inte talar om *barnobservationer*, utan enbart om observationer (Rubinstein Reich & Wesén 2006, s. 12), vilket även stämmer överens med mitt syfte. En fylligare redogörelse för olika metoder för barnobservationer har jag hittat i *Barnobservationer* och den variant som mest liknar min egen kallas där "totalobservation", vilket innebär att man noterar "allt som pågår" under en viss tidssekvens i ett beskrivande protokoll (Barnobservationer 1974, s. 25). Ytterligare synpunkter på observationer som metod har jag hämtat i Repstad, *Närhet och distans*.

Det finns få undersökningar av barnbibliotek, som använder observationer som metod, vilket är ett problem eftersom observationsmetoderna inte är utvecklade för biblioteksmiljön. Situationen i biblioteket är annorlunda än i förskolan. I förskolan och skolan vill man ofta studera ett enskilt barns agerande som individ, dess utvecklingsnivå eller barnets samspel med andra barn eller hur barngruppen fungerar, även om avsikten är att utveckla arbetet. I biblioteket är syftet att utveckla verksamheten genom att se hur barn väljer böcker, hur de samspelar med andra barn och personalen i valet av böcker eller hur de använder barnavdelningen. Det enskilda barnet som individ är inte i fokus, även om man skulle studera dem ett och ett, utan varje barn är snarare ett exempel på hur olika barn kan agera. Förskolan och klassrummet är dessutom en välbekant miljö för barnen, dit de återkommer varje dag. Till biblioteket kommer de mera sällan, det är en främmande miljö för dem och de gör något speciellt där, det är inte en rutin i det dagliga förskolelivet. Det är inte säkert att de är helt obesvärade och de kan vara osäkra och blyga.

AnnaCarin Elf och Nancy Petrén konstaterar detta när de använder observationer som metod i sin uppsats "*Kolla vad jag hittade!*" (Elf & Petrén 2004). De fick ut mycket intressant ur observationerna men de kombinerade dem också med samtal med barnen i grupp före och efter biblioteksbesöken. Jag gjorde 1996 en undersökning av hur barn frågar på biblioteket och i samband med den gjorde jag några observationer (utöver frågeinsamlingen). Jag noterade då att observationerna gav mycket information om hur barnen betedde sig och om samspelet mellan barn och personal, trots att de var korta och att jag i de flesta fall inte kunde höra vad barnen sa. Observationer som metod i biblioteksvärlden skulle behöva en grundligare beskrivning och diskussion i något forskningssammanhang, särskilt med tanke på att observationer verkar vara användbara och blir allt vanligare, både när det gäller barns och vuxnas biblioteksanvändning.

Min observationsroll har alltså varit delvis annorlunda än förskolepedagogens så som den beskrivs i *Observera mera!*. Jag har inte studerat något enskilt barn utan försökt se hur de barn, barn i största allmänhet, som besöker Rum för barn använder detta rum och dess möjligheter. Jag har gjort öppna observationer på det sättet att jag inte har försökt dölja vad jag har gjort. Jag har informerat personalen vid ett personalmöte och besökarna genom anslag i biblioteket om att en observationsstudie pågår men jag har inte deltagit i själva verksamheten. Elf och Petrén reflekterar över de etiska problemen med observationer i bibliotek och diskuterar möjligheterna att få barnens mera uttryckliga medgivande (Elf & Petrén 2004, s. 24). Det har inte varit något alternativ för mig eftersom de flesta barnen har

varit för små. Barnen har inte tagit någon notis om mig och jag har inte gjort något försök att förklara för barnen vad jag har gjort. Jag har valt några få undanskymda observationspunkter, försökt vara diskret, verkat upptagen med mitt antecknande och inte fångat besökarens blickar, allt för att undvika kontakt. Ett antal vuxna besökare har ändå tagit kontakt och frågat om något, men jag har då hänvisat till personalen. Några vuxna har frågat vad jag gjorde och med dem har jag gjort korta intervjuer (se nedan). När jag fortsättningsvis använder ordet föräldrar, kan det ibland vara fråga om far- eller morföräldrar eller någon annan vuxen som har kommit till Rum för barn tillsammans med barnet. Få barn kommer dit på egen hand och då förstås bara äldre barn.

Jag övervägde att filma mina observationer men det hade blivit för komplicerat. Det hade berört alltför många personer, jag hade fått ägna mycket tid åt information till de vuxna och jag hade behövt få föräldrarnas skriftliga godkännande för varje enskilt barn. Troligen hade filmandet också påverkat resultatet av undersökningen eftersom verksamheten är öppen och det inte hade varit möjligt för barnen att bli vana vid kameran. Det skulle dock vara intressant om en sådan mera vetenskaplig undersökning gjordes. Jag tror att en sådan kan ge mera och annorlunda information än den jag samlade in eftersom man då kan studera barnens beteende på ett mera noggrant sätt.

För att få en bakgrund till observationerna och kompletterande information har jag gjort längre intervjuer med den tidigare chefen för Rum för barn Giovanna Jörgensen och barnbibliotekarien Ingrid Källström Nilsson och kortare intervjuer med utställningsproducenten Helena Gomér och den pedagogiska koordinatören och montessoripedagogen Lena Widerberg. Helena Gomér ingick i projektgruppen som planerade och genomförde ombyggnaden men Lena Widerberg anställdes c:a ett år efter nyinvigningen och var alltså inte med i förberedelsearbetet. Till Giovanna Jörgensen, Helena Gomér och Ingrid Källström Nilsson ställde jag framförallt frågor om hur idén växte fram och hur den realiserades, till Lena Widerberg frågor om montessoripedagogiken i teori och praktik.

Jag har fått tillgång till resultatet av en besökarenkät, som personalen genomförde under tiden den 16 februari – 6 mars 2007, och den återoppar jag vid några tillfällen men eftersom endast 260 ifyllda blanketter lämnades in, går det inte att dra några säkra slutsatser av den. Jag har också kunnat använda sammanställningarna av resultaten av de gruppsamtal med barn som genomfördes under planeringen av det nya biblioteket. En student i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, Linn Samuelsson, skriver under våren 2007 en magisteruppsats om Rum för barn och vi har träffats vid några tillfällen och jämfört och diskuterat våra iakttagelser. Vi har dock haft olika syften med våra studier, delvis olika frågeställningar och olika tidplaner. Tillsammans kan ändå de båda studierna ge en ganska bred bild av Rum för barn.

Litteratur

Det finns få studier av små barns användning av bibliotek, och de som finns rör oftast bibliotekets samarbete med förskolan. Uppsatsen *Framtidens barnbibliotek – verksamhet och visioner* av Helena Pahlmblad och Pernilla Ulmius behandlar visserligen bl.a. Rum för barn, men eftersom den tar upp Rum för barn i mycket liten omfattning, har jag inte haft någon användning av den. Kajsa Bäckius magisteruppsats *Hylluppställning och klassifikation på barnbibliotek – en studie av alternativa sätt att organisera litteratur för barn* ger en översikt över olika sätt att kategorisera barnlitteratur men den gäller främst litteratur för mellanåldrarna.

Jag har däremot använt två magisteruppsatser, som jag anser fångar väsentliga drag i hur småbarnen tar biblioteket i anspråk och hur de väljer böcker. Det är AnnaCarin Elfs och Nancy Petréns *"Kolla vad jag hittade!" – förskolebarns bilderbokssökning med samspel i fokus*, samt *"Nej, inte rita. Låna!" – 3-4-åriga barns informationsbeteende på folkbibliotekets barnavdelning* av Ann-Sofi Lans. Elf och Petrén observerar sex barn när de väljer böcker på biblioteket och visar hur barnen strävar efter att hitta böcker som de på något sätt känner igen och försöker skapa mening och sammanhang, ibland med ganska djärva tolkningar. Barnen har också ett stort behov av att förmedla det de hittar och finner stor glädje i att dela med sig av sina upptäckter till kamraterna, liksom att hävda sina fynd gentemot pedagogernas åsikter om vad som bör lånas till förskolan. Lans observerar fyra barn under deras biblioteksbesök och studerar vad barnen faktiskt gör och hur de samspelar med övriga i biblioteket. De biblioteksvana barnen använder bibliotekets utbud på flera olika sätt, tittar i Bamsetidningar, ritar, spelar datorspel, lånar böcker. De iakttar också och samspelar med föräldrar, syskon, bibliotekspersonal och andra barn. Lans konstaterar att föräldrarna tycks ha som mål för biblioteksbesöket att låna böcker, medan barnen utnyttjar fler av bibliotekets möjligheter.

Jag har hämtat begreppet "bokaktiviteter" från Maria Simonssons avhandling *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Simonsson undersöker vilken funktion bilderböckerna har i förskolan och studien redovisar många intressanta iakttagelser när det gäller hur barnen använder böckerna. Tankarna om bibliotekariernas förhållningssätt har jag hämtat från Anna Erikssons magisteruppsats *Referenssamtalet med barn – förhållningssätt och bemötande – fem intervjuer med barnbibliotekarier*, men jag har nyanserat hennes mera schematiska indelning.

I sin avhandling *Opening the "preschoolers' door to learning" – an ethnographic study of the use of public libraries by preschool girls*, redogör den kanadensiska forskaren Lynne McKechnie för hur trettio fyraåriga flickor använder biblioteket och hur de återknyter till biblioteksbesöket under den efterföljande veckan. Hon vill undersöka om biblioteket kan främja de små barnens läroprocess. Den vanligaste aktiviteten var val och lån av böcker men de lekte också med de leksaker som fanns i biblioteket, deltog i program och tog kontakt med vuxna och med andra barn. Flickorna påminde ofta föräldrarna efteråt om biblioteksbesöket och anknöt till det exempelvis när mamman läste högt ur biblioteksböckerna. Det var mammorna som var aktiva i att stödja flickornas lärande. McKechnie drar slutsatsen att biblioteket och bibliotekarien kan spela en stor roll för barnens läsutveckling, eftersom där finns så många olika slag av litteratur. Dock utnyttjade inte bibliotekarien denna möjlighet i någon högre grad utan var ganska osynlig och interagerade mest med barnen (ofta med tillsägelser!) i samband med utlåningen och sagostunderna.

Iakttagelser - små barn och deras föräldrar

Hur använder då barn och föräldrar Rum för Barn? Några uppgifter om åldersfördelningen bland besökarna finns inte men enligt den enkät som genomförts är genomsnittsåldern 3 – 3,5 år. Utan tvekan är många barn som besöker Rum för barn små, under 3 år, och många är under 1 år. Rum för Barn fungerar som ett utflyktsmål för föräldralediga mammor och pappor. Orsakerna är säkert flera. Förstagångsföräldrarna i stockholmsområdet är äldre än tidigare, de har ofta arbetat i flera år innan de har blivit föräldrar och är vana att dagligen träffa andra vuxna. Att då vara hemma med ett spädbarn hela dagarna kan kännas ensamt och kanske också tråkigt eftersom man, hur mycket man än älskar sitt barn, saknar den stimulans som andra vuxna innebär. I bostadsområdena finns träffpunkter för föräldrar i varierande omfattning. Det kan finnas öppna förskolor, föräldracentraler, kyrkans barntimmar och naturligtvis också lekplatser, parker och caféer men skillnaderna mellan olika områden är

stora och verksamheten fungerar olika bra. Rum för barn är också väl anpassat för de minsta barnens och deras föräldrars behov.

Tillströmningen av riktigt små barn är de flesta dagar så stor att det bildas köer. Personalen kan inte av säkerhetsskäl släppa in alla barn och föräldrar som vill komma in. Man vill inte heller att miljön ska upplevas som alltför stökig och att ljudnivån ska bli plågsamt hög, vilket den har blivit vissa dagar. Trots denna vällovliga och högst berättigade ambition förorsakar detta förstas irritation bland föräldrarna. Personalen har därför satt upp ett trafikljus som syns nerifrån Sergels torg. När det lyser rött ser föräldrarna att det är fullt i Rum för Barn och att det inte är lönt att åka upp för rulltrapporna. Mitt intryck är att personalen hanterar köerna med stort tålamod. Alla barn ska sedan kläs av, eftersom besökarna stannar längre i Rum för barn än i andra bibliotek och barnen annars blir för varma. Avklädningen kan ta lång tid och efter det att de har klätt av barnet, tar föräldrarna barnet på armen eller i handen och går en sväng i hela biblioteket för att orientera sig, ”kolla läget”, och kanske se om där finns några barn eller vuxna som de känner igen. De lämnar de böcker de ev. har med sig och tittar på tavlan med dagens program. Sedan går de till Gula rummet.

Gula rummet är alltså nästan alltid fullt av vuxna och små barn, vilket innebär 15 – 20 barn och lika många vuxna, och de flesta av barnen är under ett år och kan inte gå utan ligger på golvet eller kryper omkring. Barnen kliver eller kryper uppför trappsteget mot den inre delen av rummet, kryper i och ur ”globen” åker kana eller stultar nerför ”mattan” som fungerar som en kort rutschbana. De gungar i gungan, leker med leksakerna, undersöker de olika föremålen på den högra väggen, bär omkring de stora lådorna och andra saker, ligger på golvet och tittar på varandra och undersöker och tittar i böcker. Det låga staketet ut mot entrén är lagom högt att dra sig upp mot och hålla sig i för barn som är på väg att lära sig resa sig och gå. Även soffan har lagom höjd för ett barn som vill resa sig upp eller ha något att hålla i när han eller hon går. Föräldrarna sitter i den långa soffan, på golvet eller på de få stolar som finns. De pratar med varandra, tittar på sina barn, läser *Vi Föräldrar* och andra veckotidningar om barn, tittar i böckerna i föräldrahyllan och pratar i mobiltelefon. Några bläddrar också bland böckerna och tittar i pekböcker tillsammans med sina barn eller läser enkla bilderböcker för barnen. Stämningen kan vara lugn även om golvet är fullt av barn men det är ibland stökigt med barn som gråter eller springer omkring. Personalen har sällan under mina observationer rört sig inne i Gula rummet, och då för det mesta för att uppmärksamma en förälder på ett barn som behöver tas om hand.

Också matsäcksrummet domineras av de minsta barnen, även om åldersblandningen här är större. Här finns, som beskrivits ovan, en bekväm stol för amning, barnstolar och all utrustning som behövs för att ge små barn mat och byta blöjor. Kanske väljer föräldrarna till de större barnen lite oftare något av de olika caféer eller restauranger som finns i Kulturhuset för lunch eller mellanmål.

Maria Simonsson använder i sin avhandling *Bilderboken i förskolan* begreppet ”bokaktiviteter” för att beskriva ”ett samspel mellan bok och dess användare”. Med bokaktiviteter menar Simonsson alla slag av användning av böcker, som när barnet bara tar fram en bok ur hyllan och går omkring med den, tittar i boken på egen hand eller tillsammans med andra barn, pratar om böcker med någon eller när en vuxen läser för ett eller flera barn. Jag har speciellt tittat efter bokaktiviteter under mina observationer (jag har vidgat betydelsen till att gälla alla medier). Att barnen använder böckerna som finns i Gula rummet är tydligt. Där finns alltid spår av bokaktiviteter. Det ligger tygböcker och pekböcker på golvet och i soffan, böckerna i hyllorna är framdragna och det syns att de böckerna som skyltas är flyttade.

I stort sett hela tiden under mina observationer har jag sett någon förälder som bläddrar bland böcker i hyllorna i den bortre delen av rummet, pekar på bilder i pekböcker tillsammans med ett litet barn eller ”läser” (”pratläser” eller ”läsberättar”) för ett eller två barn.

Av dem som svarade på enkätfrågan ”Vad brukar du/ni göra under ett besök på Rum för barn?” svarade 128, alltså ungefär hälften, att de brukar läsa. Ändå är bokaktiviteterna få om man beaktar att Rum för barn är ett bibliotek. Om ett par föräldrar av tjugo vid samma tillfälle läser eller tittar i böcker med sina barn och om en förälder av tjugo bläddrar bland pekböcker eller bilderböcker och om en av tjugo tittar bland böckerna på föräldrahyllan, är det bara en femtedel av de vuxna. Dessutom är kriteriet på ”bokaktivitet” lågt. Det fordras bara att barnet eller föräldern tar en bok eller bläddrar bland böcker. Det är ännu färre som lånar böcker eller andra medier. Det är flera föräldrar som pratar med varandra eller i mobilen eller läser tidskrifter eller bara sitter och tittar på barnen. Det är naturligtvis inget fel i det men det är aktiviteter som skulle kunna pågå var som helst, det är inget som förutsätter en biblioteksmiljö eller material som finns på biblioteket. Varför går då föräldrarna till Rum för barn om de ändå inte använder det som bibliotek? Några tänkbara förklaringar har nämnts ovan.

Jag gjorde tre korta, improviserade intervjuer med tre vuxna vid tre olika tillfällen, vilka ger fler möjliga förklaringar. Det var vuxna som själva tog kontakt med mig, frågade vad jag gjorde och själva inledde ett samtal. Jag frågade hur ofta de går till Rum för barn, varför de gör det och om de går till någon annan liknande verksamhet. Det var en pappa i 30-årsåldern med en flicka, 13 månader, en mamma med en pojke på drygt 3 år och en flicka på 5 månader, samt en mormor med en pojke som var ungefär 2 år. Pappan går till Rum för barn ungefär en gång i veckan och han besöker dessutom öppna förskolan på Söder, där de bor. Till Rum för barn går han för atmosfären, för att få omväxling, för att det finns ytor att springa på för flickan och andra barn att titta på och för att ”infrastrukturen fungerar”. Med det menar han att det är lätt att ge dottern mat och byta på henne. Han tycker att miljön är trevlig men han använder inte böckerna eller något annat material, ”i alla fall inte än”. Dottern tycker mest om att springa fram och tillbaka på den öppna ytan mellan Gula rummet och Bruna rummet. Några gånger har han och flickan varit med på ett program för de minsta. Han tycker också att det är bra om dottern får några infektioner på Rum för barn eftersom han har läst att små barn måste få ett visst antal infektioner för att bygga upp immunförsvaret!

Mamman, ca 35 år, går mera sällan till Rum för barn, någon gång i månaden kanske, och hon har då ofta stämt träff med en väninna som också har små barn och som bor i en annan del av Stockholm. Hon tycker att uppdelningen på rummen för olika åldrar är lite besvärlig. Mest är de i Bruna rummet eftersom pojken och väninnans barn vill leka med leksakerna. Men de andra större barnen där springer ofta omkring, vilket gör att det är svårt att ha den lilla flickan där. Hon går inte till öppna förskolan, eftersom hon inte tycker att hon hinner, besöket på Rum för barn blir mera som en utflykt. Hon lånar ibland böcker till pojken men familjen besöker också biblioteket i Skärholmen där de bor.

Den mormor, som jag pratade med, bor i Hässelby och var på Rum för barn med sitt barnbarn medan pojkens mamma, som bor i Jakobsberg, passade på att handla i affärerna i city. Sedan skulle de gå på café. Mormodern är från Italien och tycker att det är roligt att se så många människor. Hon betonade flera gånger att ”i alla andra länder” bor generationerna tillsammans och hon tycker att det är tråkigt att inte kunna träffa sina barnbarn varje dag. Hon lånar inga böcker utan Rum för barn är ett bra ställe för henne och dottern att träffas och för henne och pojken att vara på, när dottern uträttar sina ärenden.

De här tre intervjuerna säger naturligtvis inte allt om varför föräldrar med små barn besöker Rum för barn men de ger ändå en del ledtrådar. De båda föräldrarna går till Rum för barn för att få ett mål för en utflykt, som ger omväxling i det kanske lite enahanda småbarnslivet. För mamman är det också ett ställe att träffa väninnan. Rum för barn är ett bra ställe att besöka eftersom det är anpassat till små barn och med den kringsservice som behövs. De vuxna och barnen får stimulans där men mindre genom böcker och andra medier än genom leksaker och andra barn. De är båda mycket positiva till Rum för barn och pappan är mycket orolig för att min studie ska innebära att öppetiderna kommer att minska eller verksamheten ändras. För mormodern och hennes dotter är det ett praktiskt sätt att lösa tillsynen av pojken medan dottern handlar. Rum för barn fungerar som en centralt belägen träffpunkt, gratis och kravlös och där vuxna och barn är oberoende av vädret, känner sig välkomna och har valfrihet att utnyttja utbud som erbjuds. Säkert finns det många andra skäl att besöka Rum för barn.

laktagelser – barn 4 – 7 år

Om det i Gula rummet för det mesta är en lugn stämning, är det oftast ganska livligt i Bruna rummet. De ganska stora fria ytor som finns, liksom hela lokalens långsmala utformning, lockar barnen att springa omkring och leka och det verkar som om de större barnen helst börjar sitt besök i Rum för barn med just detta. De tar rummet i anspråk. Barn går och springer uppför och nerför de sluttande planen i ”tornet”, de ropar förtjust på sina föräldrar uppifrån gluggarna i tornets översta plan och de klättrar in och ut ur kojan längst ner i tornet. Många barn uppskattar de två trappor som finns i rummet, vid en pelare och vid ett par bokhyllor, och kliver upp och ner i dem, liksom på den skjutbara stegen som löper längs rummets borte bokhyllvägg. På golvet leker barn med de leksaker, pussel, spel och läggspel som finns i skåpen under bokhyllorna. Det är dinosaurier, en riddarborg med figurer och mycket annat. Det finns ganska få sittplatser i Bruna rummet och få bord att sitta vid och spela spel och bläddra i böcker. Barnen sitter gärna på golvet men de vuxna, som ibland är far- och morföräldrar, står då ofta bredvid och tittar på. Här finns en del små barn, antingen för att det är fullt med barn i Gula rummet, eller för att de är där med äldre syskon. Föräldrar och barn passerar hela tiden diagonalt genom rummet till Matsäcksrummet, vars ena ingång ligger i det borte hörnet av Bruna rummet.

Men det pågår också hela tiden bokaktiviteter. Föräldrar sitter och tittar i böcker och läser med barn i de fyra soffor som finns i rummet, i den vrå som bildas under trappan vid bokhyllorna och i en nisch som finns i bokhyllväggen. Barn använder stegen för att leta efter böcker bland de populära ämnena Sirénböcker och Roliga böcker. De plockar bland böckerna om djur och natur i hyllorna på tornet, även om det ibland är svårt att komma åt de böckerna för alla barn som går och springer upp och ner förbi hyllorna. Barn och föräldrar pratar också med personalen och lånar och lämnar tillbaka böcker vid utlåningsenheten. Intrycket är att föräldrarna är mera aktiva i Bruna rummet även om det även här finns föräldrar som bara sitter i sofforna, pratar i mobiltelefoner eller står och tittar på barnen, som leker på golvet. Flera av de vuxna är uppenbarligen morföräldrar och farföräldrar än i Gula rummet. Mamman i de ovan beskrivna intervjun ansåg att det var ganska stökigt och ofta alltför hög ljudnivå i Bruna rummet, det finns inget lugnt hörn för lek eller någon golvyta som är fredad för förbipasserande.

Tyvärr fanns det ingen fråga i enkäten om hur lång tid besökarna tillbringar i Rum för barn och det har varit omöjligt för mig att med någon grad av säkerhet fastställa detta. Det hade varit intressant att veta det. Mitt intryck är ändå att man är i biblioteket ganska lång tid, jämfört med i andra bibliotek, och att man hinner göra flera olika saker. Personalen kommenterar också detta i sammanställningen av enkäten, i samband med svaren på frågan

vad man gör i biblioteket: ”Barnen springer runt lite, sen sätter man sig och läser en bok. Sen kanske man till exempel målar i bildverkstan, äter och tittar på fiskarna.” Under mina observationer har barnen ägnat lång tid åt springandet, hoppandet, klättrandet och lekandet, kanske huvuddelen av besöket. Det är också viktigt att framhålla att vissa barn är blyga eller ängsliga och helst håller sig tätt intill den vuxna person som de har i sällskap.

lakttagelser – barn 8 – 11 år

Vita rummet ger ett ljust och rymligt intryck. Det är det rum som har minst antal besökare. Visserligen måste alla barn och vuxna som ska vara med på ett program i Blåa rummet gå tvärs igenom hela rummet men det är ändå det lugnaste. Det kommer skolklasser på ”Biblioteksäventyr” under skoltid men det är ganska få skolbarn som besöker avdelningen på eftermiddagarna. På helgerna och på loven är det fler äldre barn som kommer hit på egen hand. I veckorna söker sig mindre barn och föräldrar till Vita rummet för att det är lugnare där än i Bruna rummet och för att de vill spela spel och lägga pussel. Detta gör de i de vita sofforna, på golvet vid fönstren eller vid de två bord som finns men intrycket är att det finns få bord för spel och pussel. Små barn tycker om att kliva upp och ner på avsatserna. Hängmattorna används av både större och mindre barn. Ibland ber personalen de små barnen och deras föräldrar att flytta sig för att inte rummet ska bli en förlängning av Bruna rummet, utan kännas välkomnande för skolbarnen.

Böckerna är uppställda efter ämnen, fack- och skönlitterära böcker blandade, och de är överskådligt och lockande skyltade med framsidorna exponerade på hyllplanen och ovanpå de låga, halvrunda hyllorna. Man ser ganska ofta större barn eller föräldrar leta böcker bland hyllorna och titta i de böcker som ligger framlagda. Här finns sittplatser i nischer i bokhyllorna, på utsidan av de låga hyllorna, i den runda bokhyllan och i sofforna, och dessa används mycket. Den runda hyllan med sitt skyddade rum används för högläsning av barn och föräldrar. Förutom de två sofforna finns det inte någon skön enskild sittplats att sjunka ner med en bok i. Rummet känns luftigt men det är kanske alltför öppet, utan lugna hörn, och även här passerar människor igenom hela tiden.

Teori och verklighet

Hur uttrycks de idéer som bildar grunden för Rum för barn i lokalerna och i verksamheten och hur använder barnen och deras föräldrar de möjligheter som erbjuds?

Att möjlighet till lek och rörelse hänger nära ihop med barns kognitiva utveckling är ett gemensamt förhållningssätt hos flera av de pedagoger som åberopas i projektbeskrivningen och användes i förberedelsearbetet. Det är uppenbart att Rum för barn ger mycket större möjligheter för barn att röra sig och leka än andra barnbibliotek. Här finns ingen vuxenavdelning med vuxna besökare att ta hänsyn till. Här finns stora, öppna ytor och dessutom trappor, avsatser, stegar och ramper att klättra i, kliva upp i, åka kana på och springa uppför och nerför. Sådana inslag undviker man annars i biblioteksinredningar. Miljön är tydligt anpassad till barns rörelsebehov och uppmuntrar rörelse och lek och barnen utnyttjar också lokaler, inredning och utrustning på ett mycket fysiskt sätt. De springer och klättrar, hoppar och åker kana. De blir svettiga och tar av sig tröjorna. De leker intensivt med leksakerna, ofta ett eller två barn och en vuxen, mera sällan flera barn tillsammans. Däremot blir lekarna inte så långvariga, eftersom barnen lätt blir störda av andra barn. Barns rörelsebehov tillgodoses väl i Rum för barn, men, som det verkar, inte i första hand som en del av ett pedagogiskt arbetssätt utan mera som ett inslag i en allmänt barnvänlig miljö. Här finns också många spännande föremål att titta på och fina leksaker av god kvalitet, liksom

pussel och läggspel av olika slag. Program med rim och ramsor, sång och rörelse erbjuds flera gånger varje dag. Det är uppenbart att Rum för barn, inkl. Bildverkstan, är ett rum för många intelligenser. Det är få bibliotek som har ett sådant utbud även om många bibliotek har mjuka djur och en del pussel och spel (andra leksaker, som riddarborgen med figurer, finns sällan) och har program någon gång i veckan.

Enligt Lena Widerberg syns montessoripedagogiken tydligt i Rum för barn. Hon nämner som exempel åldersindelningen, som är densamma som den som används i montessoriförskolorna. Hela tanken med en rik, ”förberedd” miljö med många möjligheter är också hämtad från montessoripedagogiken, ”den stora tron på att barn vill”, liksom uppfattningen att miljön ska vara lugn och vacker men inte dra barnens uppmärksamhet från materialet. Man undviker exempelvis alltför glada och starka färger. Mycket material, som är lätt för barnen själva att ta fram och lägga tillbaka ordentligt i skåpen och trappornas funktion som någonting att bara gå upp och ner i är även det montessoriiinspirerat. Allra tydligast syns det kanske i idén om att böckerna ska ställas upp så att barnen själva hittar och att det ska finnas en ordning bland i hyllorna som barnen begriper och kan uppehålla.

Det finns däremot inte det anpassade pedagogiska material, som används i montessoriförskolor och -skolor och som är avsett att mera direkt träna olika förmågor. I Rum för barn saknas naturligtvis det pedagogiska sammanhang, där ett sådant material får sin mening. Det är, enligt Lena Widerberg, en ”montessorimiljö” men inte en ”montessoriförskolemiljö”. Det finns gott om vuxna i biblioteket, nästan en vuxen per barn, men dessa är föräldrar och bibliotekspersonal och de arbetar inte pedagogiskt med barnen så som man gör i en förskola. Barnen kommer ju inte heller tillbaka dag efter dag, så personalen kan följa deras utveckling. Enligt Lena Widerberg går det säkert ändå att utveckla även det pedagogiska arbetet enligt montessoriprinciperna.

Det är snarare föräldrarna som för närvarande förväntas handleda och utmana barnen och hjälpa dem att ta i anspråk sin ”närmaste utvecklingszon”. Möjligheterna är många i Rum för barn. Man kan, utöver att utnyttja rummets motoriska möjligheter, läsa högt, låna böcker, utforska de spännande tittskåpen tillsammans, spela spel och leka med leksaker som inte finns hemma och lägga nya pussel. Frågan är om föräldrarna uppfattar och medvetet använder de möjligheterna. Mitt intryck är att föräldrarna inte aktivt utnyttjar potentialen i Rum för barn utan att de snarare uppskattar det centrala läget, möjligheten att göra en utflykt till en plats som fungerar för små barn, och helt enkelt nappar på det som verkar roligt vid varje besök. Programmen är välbesökta.

I den enkät som har genomförts fanns en öppen fråga ”Vad brukar du/ni göra under ett besök på Rfb?” utan några angivna svarsalternativ. ”Läsa” är, som nämnts, det vanligaste svaret (128 st), därefter kommer ”Leka, klättra” (113 st) och ”Bildverkstan” (87 st). ”Sångstund” svarar 38, ”Leka i småbarnsavdelningen” 27, ”Sagostund” 24, ”Springa runt” 23, ”Äta i matsäcksrummet 23” och leka i tornet (har flera olika benämningar) 18, ”Upptäcka” 17, ”Låna böcker” och ”Spela spel” svarar 16. Allt som allt nämns ett trettiotal olika aktiviteter av de föräldrar som har svarat. Man kan inte dra några säkra slutsatser av dessa svar, svaren överlappar också varandra och de flesta gör troligen flera saker vid varje besök, men det är ändå tydligt att leka, klättra och springa runt är mycket vanliga sysselsättningar, vanligare än läsning. Påfallande många föräldrar pratar i mobiltelefon, läser tidskrifter, pratar med andra föräldrar eller sitter och tittar på barnen när de leker, och antalet bokaktiviteter är förhållandevis få. Föräldrarna gör mest sådant som de egentligen skulle kunna göra var som helst.

Reggio Emilia-pedagogiken kommer för närvarande, såvitt jag förstår, främst till uttryck i Bildverkstan, som jag inte närmare har studerat. Mitt intryck är ändå att verksamheten där är mycket medvetet genomförd.

Att lek är viktigt för barn och att vuxnas uppgift är att skapa möjligheter för barn att leka är en bärande idé i Rum för barn. Tydligt är dock att lek här är en väg till lärande, inte att leken har ett egenvärde. "Leken är en väg till läsning och inte ett mål i sig", enligt projektbeskrivningen. Man vill alltså inte inspirera till alla typer av lek, utan sådana som främjar läslusten. Program med dramatiserade bilderböcker, muntligt berättande och dramatiska och spännande bokpresentationer erbjuds, allt i enlighet med Susanna Ekströms idéer. Men utklädningskläder, utrustning för rollekar och skapande verksamhet i direkt anslutning till böcker är exempel på tänkbara aktiviteter som inte finns. (Bildverkstan väljer sina egna teman, ofta i anslutning till de utställningar som visas.) Det är också det enskilda barnets lek eller lek tillsammans med en vuxen som uppmuntras. Personalen har, med Lindqvists terminologi, medvetet eller omedvetet, valt ett utvecklingspedagogiskt förhållningssätt, det vill säga man skapar möjligheter och material för det enskilda barnets lek men engagerar sig inte mera aktivt.

Ylva Ellnebys tankar om vilken behov som barn behöver ha tillgodosedda har haft stort genomslag i Rum för barn. Hon betonar alltså att barn behöver vuxna som har tid och som engagerar sig och att åtminstone förskolebarn inte bör använda datorer och inte heller se alltför mycket på tv. I Rum för barn finns det många vuxna men inga datorer utöver den cirkulations- och katalogdator, som används av personalen. Detta är ett medvetet ställningstagande och ingår, enligt Giovanna Jörgensen, i idén om att Rum för barn är "ett bibliotek som påstår något". Det finns gott om medier i biblioteket, böcker, tidskrifter, filmer, cd-skivor med musik och talböcker för barn med läshinder, men alltså inte cd-rom-skivor med datorspel och inte heller någon publik internetdator. Rum för barn "påstår" att det är viktigare för barn med böcker, spel, pussel, lekmöjligheter och samvaro med vuxna än med tv och datorer i enlighet med Ylva Ellnebys och David Ingvars tankegångar och erfarenheter. Man kan inte heller lyssna på skivor eller se på tv eller film tillsammans i lokalen utan filmer och cd-skivor är medier som enbart kan lånas hem. Rum för barn har medvetet avstått från möjligheterna att hjälpa barnen att hitta ingångar till böckerna genom andra medier.

Att anpassa uppställningssystemet i biblioteket till barns frågor och intressen "enligt ett system kongenialt med deras intellektuella och motoriska utvecklingsnivå" var en viktig punkt i projektbeskrivningen, liksom hur dessa nya avdelningar skulle benämnas och illustreras. Personalen ville skapa ett "överskådligt och tillgängligt system som uppmuntrar barn att själva välja". Med stöd av mina egna erfarenheter från bibliotek som utgått från barns frågor och skapat nya avdelningar, vilket ledde till betydliga förbättringar för barnen, stödde jag personalen i Rum för barn eftertryckligt i dessa tankar.

I Rum för barn har personalen med ledning av hur barn frågar och resultatet från ett tiotal gruppsamtal med barn i åldrarna 6 till 11 år kategoriserat samtliga böcker. "Sirén-böcker", d.v.s. böcker om brandbilar, ambulanser och andra arbetsfordon, är en sådan kategori. Med all sannolikhet underlättar detta för barnen att hitta roliga böcker och många barn letar också ivrigt efter böcker på dessa hyllor. Barnen önskade tips från personalen och andra barn och resultatet blev stickor med ord som Rolig o.s.v. som både barn och personal kan lägga i böckerna. De verkar dock inte användas så mycket. Andra idéer, som barnen framförde, som sortering efter titel i stället för författare, har inte genomförts fullt ut men uppställning efter

ämne är ändå viktigare än efter författare. Böckerna kan alltså stå lite hur som helst inom en kategori. Uppställningen ska i första hand stödja ett intuitivt sökande efter böcker. En spännande ordning är mera inspirerande för barnen och personalens behov av att hitta en viss bok är därför underordnad. Barnen ville ha fler författare uppställda för sig, nu är det bara Astrid Lindgrens böcker som bildar en egen avdelning.

Barnen hade också många synpunkter på hur de olika avdelningarna borde illustreras. Roliga böcker borde symboliseras av en clown tyckte många, men mera fantasifulla förslag framfördes också: ”en gubbe med stor hatt och långa tänder”, ”en gammal gubbe med en fotboll”, ”en hund som säger miau”, ”en kung som sitter på pottan”, ”en katt som har morrhåren åt fel håll” eller en gorilla, en apa eller en åsna. Bilden för ämnet Familj/kompisar skulle kunna föreställa ”pojke och flicka som håller varandra i handen”, ”en skolväska”, ”pojke och flicka som hänger upp och ner i en klätterställning” eller ”en vän som ger något åt en ledsen”. Spännande böcker skulle kunna illustreras av ”en sjungande dödskalles”, ”en mumie som har vaknat och hör kyrkklockor”, ”en begravning av monster” eller ”en farlig räv”. Det är fantasifulla förslag som säger mycket om vad barn uppfattar som roligt, spännande o.s.v. Mängden av helt olika förslag visar dock hur svårt det är att hitta entydiga symboler och frågan är om barnen uppfattar temaindelningen utifrån bilderna. Man kan också fråga sig om barnen ser bilderna eftersom de sitter så högt upp ovanför hyllorna.

Vad är ett barnperspektiv?

Det finns en hel del skrivet om vad ”ett barnperspektiv” kan innebära, både av forskare och av andra vuxna som arbetar med barns delaktighet och inflytande i olika sammanhang. Det är ett mångtydigt begrepp, som kan användas för olika syften och som ideologiskt eller metodologiskt verktyg. Ofta skiljer man på barnperspektiv och barns perspektiv. Ett *barnperspektiv* innebär då att en vuxen företräder barnen och tolkar innebörden vad barnperspektivet innebär, d.v.s. verkar i barns intresse, medan *barns perspektiv* är barns faktiska uttryck och åsikter. (Halldén 2003) Det ligger utanför denna studies ram att gå igenom teoribildningarna inom detta intressanta ämne. Jag nöjer mig med att ställa frågan om barnperspektivet (det begrepp som oftast används) i biblioteksvärlden är (goda) försök av vuxna att se på en viss företeelse eller verksamhet från barnens synvinkel eller om det också innebär en reell möjlighet för barn att göra sina röster hörda och få sina synpunkter tillvaratagna. På *barns och ungdomars villkor*, den nationella målsättning för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet som Svensk Biblioteks förening antog 2003, är ett försök att omsätta FN:s barnkonvention i barnbiblioteken. Den målsättningen uttrycker både att biblioteken bör anlägga ett ”barnperspektiv” (”Barnens bästa ska alltid komma i främsta rummet.” och ”Barns och ungdomars behov ska vara vägledande för verksamheten.”) och använda ”barns perspektiv” (”De ska kunna påverka denna [verksamheten; min anm.] och de ska erbjudas möjligheter att uttrycka sig i biblioteket.”).

På samma sätt anlägger Rum för barn båda dessa perspektiv, medvetet eller omedvetet. Projektbeskrivningen har titeln *Barnperspektiv på ett barnbibliotek - att se på världen med ett barns ögon*, vilket antyder att det är barns perspektiv som är utgångspunkten. Men i texten framgår det inte klart hur ledningen för Rum för barn har definierat begreppet barnperspektiv. De vuxna som har planerat biblioteket har gjort det utifrån teorier, kunskaper och erfarenheter av barn och utformningen av lokalerna har till största delen gjorts av dessa vuxna utan att barn har haft något direkt inflytande. Barns perspektiv förutsätter också en stor närhet till barnen, vilket är svårt att åstadkomma på bibliotek, som ju inte har daglig kontakt med dem, och särskilt svårt i Rum för barn, som har få barn i sitt närområde (de centrala delarna av Stockholm) och vars besökare kommer från hela stockholmsområdet. Men barn har i

gruppsamtal tillfrågats om sortering och uppställning av böckerna, om val av begrepp för olika ämnen och vilka bilder som skulle kunna symbolisera ämnena. Detta har medfört större överskådlighet för barn och gör det lättare för dem att hitta det de söker, åtminstone när det gäller Vita rummet, vilket också Linn Samuelsson konstaterar i sin uppsats. (Samuelsson 2007) Det signalerar också till barnen att biblioteket bryr sig om vad de tycker. Barnperspektivet är, enligt min mening väl tillgodosett i Rum för barn, barns perspektiv mindre väl.

Som jämförelse kan nämnas att när det gäller ungdomar arbetar PUNKTmedis, ungdomsbiblioteket vid Medborgarplatsen i Stockholm, medvetet med båda dessa perspektiv i sin dagliga verksamhet. De är också synliga i projektet 2020 Mars Express, som genomförs av Regionbibliotek Västra Götaland, Länsbibliotek Jönköping och Länsbibliotek Skåne. I Mars Express 2020 har idéerna praktiskt förverkligats i Råslätts bibliotek i Jönköping men inte ens där har naturligtvis alla barnens alla idéer kunnat genomföras fullt ut. Man kan konstatera det kan vara svårt att åstadkomma ett fullständigt förverkligande av barns perspektiv i bibliotek och det är kanske inte heller är önskvärt eftersom man även har andra användargrupper att ta hänsyn till. Men inte bara barnperspektiv utan också barns perspektiv bör eftersträvas i bibliotek som har barn som sin huvudsakliga målgrupp eller som säger sig prioritera barn och ungdomar.

Personalens roll

I projektbeskrivningen finns, som nämnts ett avsnitt om personalens betydelse i det nya biblioteket: "Bibliotekarien i ett sådant bibliotek blir också personlig. Hon/han är inte enbart en sökmotor utan en människa med egna erfarenheter, egen smak och kanske även andra talanger t ex musik, konst, drama. Det är en person som värnar om att alla barnens intelligenser får komma till användning i biblioteket." Tidigare i samma avsnitt står det också att biblioteket ska "våga påverka", vilket väl också måste innefatta personalen samt att om personalen ger "goda exempel på hur man bemöter barn ökar chansen att detta sprider sig till barnens hemmiljöer". De anställda ska alltså vara aktiva och fungera som goda förebilder.

Bibliotekspersonalens betydelse lyfts fram i många studier av barns biblioteksanvändning. Valfrid Palmgren skriver 1909: "På barnbibliotekarien ställas de största fordringar. Hon – det är nämligen alltid en kvinna – står ständigt till barnens tjänst och är deras med outröttligt tålamod och aldrig sviktande vänlighet och hjälpsamhet utrustade "fråga mig om allting". (Palmgren 1909a, s. 97) I min egen undersökning av hur barn frågar på biblioteken, konstaterade jag att barnen på de två bibliotek som jag undersökte fick ett mycket bra bemötande, adekvata svar på sina frågor och hjälp att hitta böcker i de genrer eller de ämnen de sökte efter. Men detta är inte fallet överallt och Anna Eriksson urskiljer i sin magisteruppsats *Referenssamtalet med barn – förhållningssätt och bemötande – fem intervjuer med barnbibliotekarier* två förhållningssätt hos bibliotekspersonalen, "det utåtriktade och aktiva förhållningssättet" och "det dominanta förhållningssättet". Det förstnämnda karakteriseras av att personalen rör sig i rummet, aktivt bekräftar barnets närvaro och inbjuder till samtal. Samtalet tar formen av en dialog och bibliotekarien försöker skapa delaktighet i sökandet efter det barnet letar efter. (Att barn är beroende av en social kontakt innan de vågar ställa sina frågor kunde jag också konstatera i min undersökning av referensarbetet.) Det dominanta förhållningssättet utmärks av att bibliotekarien är passiv tills barnet självt tar kontakt och styr sedan samtalet som är helt inriktat på att hitta svaret på den fråga barnet har ställt. (Eriksson 2002, s. 56f) Att bibliotekspersonalen är förvånansvärt passiv noterar också McKechnie och Lans, som efterlyser ett mera aktivt förhållningssätt.

I själva verket kan man urskilja olika nivåer i de två rollerna. På en nivå har det aktiva förhållningssättet en rent social funktion. Den syftar till att skapa ett välkomnande intryck, en vänlig stämning och en tillåtande atmosfär så att barnen känner sig hemmastadda. Att hälsa på barnen när de kommer in i biblioteket, att röra i sig i biblioteket och att småprata med besökarna är grundläggande i denna roll, men den kan ändå vara ganska passiv och avvaktande. Bibliotekarien kan också vara mera aktiv och kombinera den sociala rollen med att erbjuda sin kompetens, fråga om barnet eller föräldrarna hittar det de söker och aktivt ge lästips. Det dominanta förhållningssättet kan vara passivt, vilket Eriksson menar, och inriktat på att hitta svaren på barnets frågor, men det kan naturligtvis också vara aktivt styrande med en avsiktlig viljeinriktning. Pedagogiska inriktningar har olika uppfattningar om i hur hög grad barn bör styras och hur tillrättalagd miljö och material ska vara. Utvecklingen går mot större valfrihet för barnen, med mer självständigt arbete och större möjligheter att välja ämnen, material och metoder efter de egna intressena och för de egna uppgifterna. Samtidigt är ett medvetet pedagogiskt förhållningssätt avgörande för en framgångsrik förskola och skola. För ett bibliotek, som Rum för barn är, kan det vara svårt både att välja förhållningssätt och att göra detta tydligt för besökarna.

Enligt projektbeskrivningen är Rum för barn ”ett bibliotek som påstår något”, men frågan är om besökarna uppfattar vad biblioteket påstår. Min personliga tolkning av vad besökarna uppfattar att Rum för barn påstår i lokaler, medier och program är följande: Hit är förskolebarn välkomna att ta rummet i besittning genom att springa omkring, klättra, leka, spela spel, lägga pussel, upptäcka många små roliga föremål, hitta roliga och spännande böcker, läsa, lyssna på sagor och berättelser, sjunga, måla och skapa. Det är mycket nog men det finns annat som Rum för barn, utifrån sina pedagogiska inspirationskällor, skulle kunna påstå, exempelvis: Föräldrarna är viktiga för barns språkutveckling, de minsta barnen behöver böcker av god kvalitet, igenkännande är viktigt för barns meningsskapande, att ”pratläsa” och att ”läsberätta” är betydelsefullt både för barnets språk- och läsutveckling, att klä ut sig är ett sätt att berätta, leka kan man göra på många olika sätt, lugn och ro är skönt för barn, högläsning är härligt, det finns ett system i biblioteket som man kan lära sig och personalen kan ge tips om bra böcker. Dessutom skulle man kunna påstå att filmer, tv-program och datorspel också är berättelser, men detta ligger utanför den inriktning som man har nu. Allt detta måste man naturligtvis inte påstå, men förmodligen skulle inriktningen på Rum för barns verksamhet kunna både breddas och förtydligas.

Att barnen tas väl omhand när de kommer till Rum för barn, är uppenbart. Visserligen kan de vara tvungna att köa om där är många besökare men när de kommer in får de en personlig introduktion och personalen vänder sig då mycket medvetet direkt till barnet. Detta är för övrigt ett konsekvent förhållningssätt hos personalen. Ambitionerna hos personalen att arbeta på ett nytt sätt utifrån ett konsekvent barnperspektiv var höga inför öppnandet efter ombyggnaden men den formidabla succé, som Rum för barn genast blev innebar samtidigt ett problem. Den stora anstormningen av besökare, som enligt Giovanna Jörgensen var oförutsedd, medförde att personalens ansträngningar under det första året nästan helt var inriktade på att bemanna med tillräckligt mycket personal under öppethållandet och på att få den dagliga verksamheten att fungera. Situationen har stundom frestat hårt på personalen. Detta tillsammans med det faktum att flera i personalen har varit timanställda, har gjort att den pedagogiska verksamheten inte kom igång som planerat. Våren 2007 har emellertid verksamheten fått en fastare form, öppettiderna har ändrats och antalet besökare begränsas ytterligare för att göra miljön bättre både för besökarna och personalen.

Att studera personalens roll har varit intressant. Mottagandet av barnen är genomarbetat och välkomnande. På samma sätt är barnens deltagande i utlåning och återlämning av böcker väl uttänkt med en utdragbar låda för barnen att stå på och fokusering och stort tålamod hos personalen när barnen ska hjälpa till. Men under mina observationer har jag, som nämnts, inte sett personalen gå in i Gula rummet utom för att ta hand om ledsna barn och leta upp föräldrarna och kontakterna med besökarna består ofta av hänvisningar till toaletter och andra utrymmen, information om vilka regler som gäller i Rum för barn och tillsägelser till barn och vuxna. Att hålla isär åldersgrupperna i de olika rummen är tydligen en viktig uppgift för personalen och framförallt gäller det Vita rummet, där ofta föräldrar med mindre barn slår sig ner för att det är lugnare där än i Gula rummet och Bruna rummet. Men när det får till följd att man begär att en familj med flera barn ska dela på sig på två rum, kan man ifrågasätta om det är rimligt. Under mina observationer har personalen för det mesta utgått från informationspunkten och rört sig företrädesvis i den långa passagen genom biblioteket. Det innebär att initiativet till kontakt nästan helt och hållet ligger hos besökarna. Jag har bara sett en i personalen som inne i Rum för barn systematiskt tar kontakt med barn och föräldrar och pratar med dem och visar dem böcker. Självfallet har tillströmningen av besökare och den tidvis kaotiska situationen varit svår att hantera, och gjort att personalen kanske drivits in i en oönskad roll som ordningsvakt, men frågan är om personalen inte skulle kunna spela en annan roll med positivt resultat för verksamheten.

Välja väg

Rum för barn är en succé på flera sätt. Besökartrycket är enormt, jämfört med andra barnbibliotek. Rum för barn fyller uppenbarligen ett stort behov – och gör det på ett bra sätt – och de synpunkter som framförs på hemsidan och i enkäten är till övervägande del mycket positiva. Jag anser också, som nämnts, att barnperspektivet på flera sätt är väl tillgodosett, i betydligt högre grad än på andra bibliotek. Utifrån projektbeskrivningen och mina observationer av hur Rum för barn används, anser jag ändå att förändringar som stärker kvaliteten i verksamheten kan göras och jag har vissa förslag (flera av dem i den riktning som personalen redan diskuterar). Min uppfattning är, att den målsättning som finns för Rum för barn och de höga ambitioner som finns inte stämmer överens med det sätt på vilket Rum för barn utnyttjas, varken av föräldrar eller barn. Jag tror att ett problem är att syftet inte är uppenbart, det finns ingen information om det, varken direkt eller indirekt, och det Rum för barn signalerar är inte tydligt. De goda intentionerna om att rummet skulle vara ett rum där ”klarhet och tydlighet råder” har varit svåra att förverkliga. Rummet skulle vara självinstruerande men besökarna förstår inte hur det är tänkt och det behövs för många anvisningar från personalen för att rummet ska användas på ”rätt” sätt. Kanske har det varit alltför svårt att förena alla åberopade teorier och inspirationskällor. Kanske står Rum för barn inför ett vägval.

En väg är då att fortsätta på det sätt som Rum för barn nu fungerar. Då tonas uppgiften som bibliotek ner och Rum för barn blir mera ett kulturhus för små barn, i första hand ett rum för roliga upplevelser med inslag av böcker, musik- och berättarprogram, flera stora utställningar varje år med egna visningar och en bildverkstad med egna program. Då står Rum för barn på fyra ben, som visserligen hör till samma kropp men som ändå åtminstone delvis fungerar oberoende av varandra. Det konceptet har redan bevisat sin attraktionskraft och det kan givetvis utvecklas.

Den andra vägen är att lyfta fram Rum för barn som bibliotek. Det innebär att man lägger större vikt vid barns språkutveckling, läsutveckling, kunskapssökande och läslust. Det innebär

också att man lyfter fram delvis andra delar av de pedagogiska inspirationskällor som man har och för in "det vidgade textbegreppet" i målsättningen. "Det vidgade textbegreppet" återfinns i skolans kursplaner och innebär att alla kulturyttringar ses som texter, i princip samma synsätt som uttrycks i Reggio Emilia-pedagogikens devis "ett barn har hundra språk".

McKechnie konstaterar att biblioteket har en speciell roll i de små barnens lärande: "Public libraries are almost the only source of large collections of books and other story and information materials for very young children who do not yet have access to school library collections. /.../ The best way for public libraries to open the 'Preschoolers' Door to Learning' is to continue to provide collections of materials for preschoolers to use independently and, most importantly, with parents and other adults including library staff members who help the children with their emergent reading and information seeking." (McKechnie 1996, s. 214) McKechnie menar, att själva det litterära materialet är mycket viktigt för de studerade flickornas lärandeprocess och att aktivera det är barnbibliotekariens stora uppgift, en uppgift som ingen annan har, "[a]s shared reading was the context in which most learning opportunities happened... The public library is the only universally accessible source of the large collections of stories and other books that children need to develop their understanding of the world of literature and reading. Other services, including the provision of play materials and programs should support the important role of stories in children's lives." (Ibid. s. 217)

Redan Valfrid Palmgren betonar föräldrarnas betydelse: " Af detta skäl (att bibliotekarien ska kunna hjälpa barnet, min anm.) söker också barnbibliotekarien att så ofta sig göra låter komma i beröring med barnens föräldrar och intressera dem för deras barns läsning." (Palmgren 1909a, s. 100) Bra sätt att stärka barns språk vore att prata med föräldrarna i Gula rummet, informera dem om barns språkutveckling, aktivt visa dem bra pekböcker och hur man kan "lekberätta" böcker med hjälp av föremål, tala om hur viktigt det är att läsa högt för barnen och informera om hur man stöder två- eller flerspråkiga barns språk. Föräldrarnas enorma betydelse för barnets språk- och läsutveckling betonas i all aktuell språk- och läsforskning, senast i *Den hemliga koden*, en populärvetenskaplig översikt över aktuell forskning om läsning utgiven av Vetenskapsrådet 2006.

Gula rummet kan också signalera mycket tydligare att där finns böcker. Som det är nu ser man egentligen inga småbarnsböcker om man står framför rummet och tittar in. Den bakre väggen, som nu är belyst men helt tom, kunde användas för något blickfång. Flera olika program med "lekberättande", rim och ramsor och småbarnssånger kan säkert också utvecklas. Detta stämmer bra överens med projektbeskrivningens uttalanden om att "Bibliotekarien i ett sådant bibliotek blir också personlig. Hon/han är inte enbart en sökmotor utan en människa med egna erfarenheter, egen smak och kanske även andra talanger t ex musik, konst, drama.", "Biblioteket vi vill göra skall våga påverka..." och "Ger vi goda exempel på hur man bemöter barn ökar chansen att detta sprider sig till barnens hemmiljöer." Lena Widerberg anser också att personalen skulle kunna vara mera modeller för föräldrarna. Hon säger att rummet inte får bli bara en kuliss och att nästa steg måste vara att integrera rummet och verksamheten.

Helena Gomér nämner i intervjun att Rum för barn har utvecklat en egen pedagogik, en "Rum för barn-pedagogik". Om personalen går vidare och utvecklar den pedagogiken skulle den kunna bli banbrytande, på samma sätt som själva rummet är nytänkt, under förutsättning att personalen i Rum för barn går in i en egen lärandeprocess där man prövar och reflekterar över en sådan roll. Ingrid Källström Nilsson har många idéer om hur ett sådant mera aktivt

förhållningssätt skulle kunna utformas, och säkert övrig personal också. Detta är kanske en ovan roll för personalen men den ligger enligt min mening helt i linje med aktuella tankar om barnbibliotekets egen identitet och dess roll (det som ”gör skillnad”) i närsamhället. Självklart får man inte bli påträngande eller uppfattas som besvärande av besökarna, men den kompetens som personalen har kan bli bättre tillvaratagen, och sådan information anses dessutom angelägen av de besökare som har svarat på enkäten. En hel del av dem skulle t.o.m. kunna tänka sig att komma till Rum för barn för föreläsningar och diskussioner om barns utveckling, uppfostran och olika pedagogiska inriktningar.

Åldersindelningen bör inte betonas på ett sådant sätt att det skapar problem för familjerna. Att göra det lättare att urskilja personalen bland de många besökarna vore också bra. Personalen har som kännetecken svarta midjeförkläden på sig. I föräldraenkäten har man frågat om det är lätt att se vilka som tillhör personalen. De allra flesta som har svarat har svarat ja, men någon kommenterar att det nog är lättare för vuxna än för barn. Detta tror jag är riktigt. För barnens skull kanske man skulle överväga att ha en mera tydlig markering av vem man kan fråga.

För mindre barn är igenkännande en viktig del i lärandet. Det finns en teoribildning kring barns meningsskapande och hur de använder olika strategier för att vidga sin kunskap genom att försök passa in nya upplevelser i sin omvärldsuppfattning. AnnaCarin Elf och Nancy Petrén har i sin observationsstudie visat att barn anknyter figurer från exempelvis tv-program till bilderböcker som de möter på biblioteket, för att bilderna liknar tv-figureerna (fast det inte alls är böcker om dessa figurer). De blir mycket glada över upptäckterna och delar gärna med sig av sina fynd till sina kamrater: ”Kolla vad jag hittade!”. Elf och Petrén fortsätter: ”De böcker som har väckt mest intresse har varit böcker som barnen känner igen på något sätt. Som vi tidigare har påpekat har de bok/och/eller mediefigurer som barnen har nämnt vid namn oftast tillhört antingen förskolans litterära kanon eller barns egna medieangelägenheter eller bägge två. Dessa bok- och/eller mediefigurer tillhör barnens gemensamma intressesfär och har en hög status i gruppen.” (Elf & Petrén 2004, s. 58) Även Lans iakttar att igenkännandet är viktigt. (Lans 2006, s. 33) Elf och Petrén anknyter till Maria Simonsson, som menar att genom att ”barnen delar bokaktiviteter med varandra möjliggörs för barnen att interagera, men också att skapa och producera mening kring bilderböckerna.” (Simonsson 2004, s. 203) Simonsson och Elf och Petrén skriver om meningsskapande inom kamratgruppen men enligt min mening är förhållandet detsamma mellan barn och vuxna. I Rum för barn är barnen tillsammans med sina föräldrar, men glädjen att hitta en bok med figurer som man känner igen delar man också gärna med föräldern.

På många bibliotek finns pappmobiler med kända bilderboksfigurer upphängda. På Rum för barn har man medvetet avstått från sådana bilder, som uppfattas som schabloniserade och utan funktion i det koncept man har valt. Inte heller dockor eller andra föremål med anknytning till speciella bilderboksfigurer finns där. Frågan är om man på det sättet ändå avhänder sig en viktig ingång för barnen till böckerna. Kanske kan det finnas andra möjligheter att koppla till barns erfarenheter och upplevelser. Ulla Rhedin beskriver i sin bok *I bilderbokens värld* hur Lilla M., två år gammal, förtjust ropar ”Måns och Linus!” när hon på ett galleri får se bilder av Cecilia Torudd. Bilderna föreställer inte alls de båda bilderboksfigurerna Måns och Linus, som Cecilia Torudd har skapat, men barnet uppfattar genast Torudds stil och teknik. (Rhedin 2004, s. 53 f.) Anknytningen är uppenbarligen inte ytlig utan djup och associativ. Går det att hitta andra sätt att ge barnen dessa upplevelser av igenkännande, som uppenbarligen är så betydelsefulla för dem? Går det att hitta leksaker och andra föremål som i större utsträckning relaterar till innehållet i böckerna?

Att förbättra kategoriseringen av böckerna är ett annat sätt att stärka biblioteksfunktionen och underlätta för barnen att hitta bra böcker i ämnen som intresserar dem. Både enligt Linn Samuelssons observationer och personalens egen uppfattning fungerar indelningen i ämnen bra i Vita rummet. Barnen som lånar böcker i Vita rummet kan läsa och ämnena är tydligt skyltade med skrivna skyltar. I Bruna rummet är ämnena försedda med bilder som inte är så lätta att tyda och som dessutom sitter över hyllorna, så högt upp att frågan är om barnen överhuvudtaget ser dem. De fungerar som *illustrationer* snarare än som *symboler* ägnade att underlätta sökandet för barnen. Symboler är ett komplicerat område eftersom det är svårt att få dem tillräckligt entydiga men ett genomarbetat symbolsystem, eventuellt kombinerat med texter, skulle ändå kunna prövas. En tanke i samma riktning är att skapa en tydligare samlande symbol för hela Rum för barn. Det finns en sådan som kan uppfattas som två ögon infattade i en abstrakt form, men den förekommer mycket sparsamt både i Rum för barn och på hemsidan. Det verkar som om personalen inte tycker att den är så användbar. Enligt min mening har den inget "barntilltal". En ny symbol som kan användas i flera sammanhang skulle skapa upplevelser av igenkännande hos barnen.

Många fler bilderböcker borde också kunna ställas med framsidan utåt, på ett mera bladdervänligt sätt. Som det är nu, är böckerna ganska svåra att dra fram för barnen. På de flesta bibliotek står bilderböckerna i "bilderbokstråg", en inte alltid så elegant men ändamålsenlig lösning. Med placering med synliga framsidor blir också möjligheten för barnen att känna igen böcker och figurer större. (I en artikel i Public Library Quarterly har Patricia A. Larkin-Lieffers redovisat flera olika studier av hur bilderböcker bör vara ordnade i så att barnen hittar det de söker.) Tyvärr utnyttjas inte heller alltid de exponeringsmöjligheter som finns. Barnen tar förstås de böcker som skyltas och skylthyllorna står påfallande ofta tomma. Även föräldrarna skulle ha glädje av en mera medveten skyltning av de böcker personalen vill lyfta fram, både i hyllorna och i eventuella nya skyltmöbler. Föräldrar och barn stannar förhållandevis länge i Rum för barn, de tar av sig ytterkläderna och *utnyttjar rummet*, deltar i program, leker och tittar i böcker. Besöken på andra bibliotek är ofta korta, man tar inte alltid av sig ytterkläderna och själva besöket är inriktat på att *låna böcker*. Förutsättningarna i Rum för barn borde vara extra goda för att få besökarna att låna hem böcker och fortsätta bokaktiviteterna hemma, något som enligt McKecknie, har stor betydelse för barnen. Att identifiera varför så få lånar böcker borde vara en angelägen uppgift för personalen, liksom att försöka öka utlåningen. Alla besökare, även de som bor utanför Stockholms stad får låna böcker men återlämningen kan vara ett problem. Kanske skulle det gå att hitta en lösning tillsammans med de andra biblioteken i länet.

Att Rum för barn har valt bort datorer och datorspel har tidigare nämnts och det är ett genomtänkt ställningstagande i enlighet med synsättet hos de forskare och inspiratörer som nämndes inledningsvis och deras betoning av att barn ska ges möjligheter till en allsidig utveckling. Kanske kan man uttrycka det som att Rum för barn vill komplettera barns medievärld med fler upplevelser hämtade från litteraturens, konstens/bildens och musikens värld. Kerstin Rydsjö, forskare och lärare vid Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås, tar i en uppsats kallad *Det osamtidiga biblioteket? Bibliotek och medier i barnperspektiv* upp det faktum att biblioteken i så liten utsträckning anknyter till barns övriga medieanvändning och frågar sig om det finns en "osamtidighet" mellan barnen och biblioteket. Rum för barns beslut att inte erbjuda datorer eller datorspel är konsekvent utifrån det koncept man har valt. Ändå kan man fundera över om det inte finns datorspel, som skulle kunna passa in hos Rum för barn, exempelvis sådana enkla spel som tränar bokstäver, ord och språk för barn med språkliga hinder, på samma sätt som man har talböcker. Rum för barn kan utveckla sin roll som ett Rum för *alla* barn. Att visa barn

och föräldrar folkbibliotekens nationella webbresurs för barn *Barnens bibliotek*, vore också en bra informationsinsats.

Att skapa en lugnare miljö är angeläget, vilket också personalen redan har arbetat en hel del med. Man begränsar antalet barn som släpps in, har ändrat öppettiderna så att tid finns avsatt för barngrupper och gjort andra förändringar som har skapat bättre struktur i verksamheten och gjort miljön betydligt lugnare. Många barn har suttit i barnvagnen, och kanske sovit, innan de kom fram till Rum för barn. De har ett stort behov av att röra sig, när de äntligen blir befriade från vagn och ytterkläder. Den Alfons-utställning som Rum för barn öppnade med hösten 2005 innehöll bl.a. balansövningar. Det betydde att barnen hade gjort av med en del energi när de kom in i biblioteket. Fler bord och fler sittplatser kan också vara ett sätt att styra aktiviteterna. Öppna ytor lockar till spring och lek, bord och stolar inbjuder till spelande och läsning. Fortsatt arbete i denna riktning är viktigt, både för besökarnas skull och för personalens. Att barn är lättstörda i sitt boksökande har konstaterats på flera håll bl.a. i min undersökning av hur barn frågar på biblioteken, att de även är lättstörda i sitt lekande i Rum för barn kunde jag se under mina observationer. Om man vill åstadkomma en väg från leken till böckerna, måste det skapas förutsättningar för detta.

Rum för barn – möjligheternas bibliotek

På en central plats nära Rum för barns entré finns en tavla med följande poetiska text, formulerad av Giovanna Jörgensen:

”Välkommen till Rum för barn!

Här finns plats att leka bok, läsa bild, gunga ro, klättra högt efter längtad bok och gömma sig i egen koja.

Här kan du kanske hitta en bok som du inte visste att du letade efter, skapa något du inte trodde fanns, lyssna till något du inte hört förut och se något på ett annorlunda sätt.

I Rum för barn får du upptäcka, utmana och utforska världen, eller bara vara.”

Att skapa denna atmosfär, arbeta vidare i denna anda och konkretisera denna vision är en sann utmaning för personalen!

Jag har flera gånger åberopat Valfrid Palmgren och hennes beskrivningar av de amerikanska barnbiblioteken för nära hundra år sedan och visioner för de svenska barnbiblioteken. Enligt min mening är Rum för barn på många sätt ett förverkligande i vår tid av Valfrid Palmgrens idéer. De svenska barnbiblioteken är internationellt sett mycket väl utrustade och väl fungerande och ändå inte fullt ut ”på barns och ungdomars villkor”. Man kan undra över varför det har tagit så många år innan ett bibliotek som Rum för barn har kommit till stånd. Det finns naturligtvis flera förklaringar: Rum för barn är resultatet av en kombination av en stark vision, uppslutning kring idén från flera håll, kraft att genomföra den och ekonomiska och organisatoriska förutsättningar. Efter ett närmast kaotiskt första år, med ett mycket högt publiktryck, är nu besökarantalet något lägre och åtskilligt har redan gjorts för att komma tillrätta med de problem som finns och utveckla arbetet. Samtidigt måste man konstatera att de möjligheter som finns inte riktigt utnyttjas. Dock finns förutsättningarna att, utifrån intentionerna i projektbeskrivningen och de erfarenheter som har gjorts, gå i bräschen för utvecklingen mot en helt ny typ av barnbibliotek, både lokalmässigt och i verksamheten. Det

betyder inte att alla bibliotek ska se ut och arbeta som Rum för barn. Men enligt min mening har Rum för barn visat att tanken att grunda ett barnbibliotek på en idé eller en teori ger speciella möjligheter och erbjuder speciella utmaningar som driver på utvecklingsarbetet. I beskrivningar av andra nya bibliotek nämns ofta Howard Gardners teori om de sju (eller åtta) intelligenserna som en inspirationskälla och ytterligare teorier går säkert att omsätta i bibliotekskontexten. Å andra sidan kanske man måste kunna överge teorier som prövats och som inte låter sig användas på något meningsfullt sätt.

En tanke som också osökt infinner sig är att många fler bibliotek, kanske alla, skulle kunna erbjuda åtminstone delar av det som finns i Rum för barn. Om biblioteken fångade upp det lokala behovet av en kravlös träffpunkt för föräldralediga vuxna och åtminstone i någon mån inrättade sig efter de behov som små barn och föräldrar har, skulle säkert många utnyttja den möjligheten. Det kanske skulle minska trycket på Rum för barn. Samtidigt skulle barnbibliotekarierna få utmärkta tillfällen att nå föräldrarna med information om barns språkutveckling och barnmedier och mera aktivt kunna ta på sig den särskilda roll som biblioteket har när det gäller att nå föräldrarna med denna information under barnets första år. Det finns ingen annan aktör i lokalsamhället som har den uppgiften (utom BVC, som biblioteken också samarbetar med, men som även har många andra uppgifter) och den är en viktig del av barnbibliotekets identitet. Att lyfta fram den, liksom att utveckla det läsfrämjande arbetet kan innebära att barnbiblioteket ”gör skillnad” i samhället, ett överlevnadsvillkor för barnbiblioteken.

Lena Lundgren
Regionbibliotek Stockholm
lena.lundgren@kultur.stockholm.se

Litteratur

Barnobservationer (1974). Av Brenner, Sten-Olof et al. Stockholm: AWE/Geber.

Borgström, Håkan (2006). *Den hemliga koden – aktuell forskning om läsning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. (Pocketerad populärvetenskap)

Bäckius, Kajsa (2003). *Hylluppställning och klassifikation på barnbibliotek – en studie av alternativa sätt att organisera litteratur för barn*. Uppsala: Uppsala universitet. Magisteruppsats vid Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier nr 170.

Doverborg, Elisabet & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Att förstå barns tankar – metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber.

Ekström, Susanna (2004). *Läs och berätta – handledning för högläsare och berättare som besöker barngrupper i förskola och förskoleklass*. Stockholm: En bok för alla.

Ekström, Susanna & Isaksson, Britt (1997). *Bildglädje & läslust*. Stockholm: En bok för alla.

Elf, Anna Carin & Petré, Nancy (2004). *"Kolla vad jag hittade!" – förskolebarns bilderbokssökning med samspel i fokus*. Borås: Högskolan i Borås. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan 2004:73.

Ellneby, Ylva (2005). *Cyberungar – eller vad barn verkligen behöver*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eriksson, Anna (2002). *Referenssamtalet med barn – förhållningssätt och bemötande – fem intervjuer med barnbibliotekarier*. Borås: Högskolan i Borås. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan 2002:29.

Gardner, Howard (2001). *Intelligenserna i nya perspektiv*. Jönköping: Brain Books.

Gardner, Howard (1994). *De sju intelligenserna*. Jönköping: Brain Books.

Hainstock, Elizabeth G. (1999). *Montessori från grunden*. Viken: Replik.

Halldén, Gunilla (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. // *Pedagogisk forskning i Sverige*, årg. 8 nr 1-2, s. 12-21.

Lans, Ann-Sofie. *"Nej, inte rita. Låna!" – 3-4-åriga barns informationsbeteende på folkbibliotekets barnavdelning*. Borås: Högskolan i Borås. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan 2006:97.

Larkin-Lieffers, Patricia A. (2001). Informational picture books in the library – do young children find them? // *Public Library Quarterly*, vol. 20(3) 2001.

Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter – om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, Lena (2000). Barn frågar på biblioteket. // *Barn frågar – kan biblioteket svara? – om referensarbete för barn och ungdomar*. Stockholm: Länsbiblioteket i Stockholms län.

Lundgren, Lena (1997). *Biblioteken och barns kunskapande – en undersökning av referensarbetet på två barn- och ungdomsavdelningar*. Borås: Högskolan i Borås. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan 1997:24.

McKechnie, Lynne (1996). *Opening the "preschoolers' door to learning": an ethnographic study of the use of public libraries by preschool girls*. London, Ontario: Graduate School of Library and Information Science, The University of Western Ontario. Diss. The University of Western Ontario.

Olofsson, Birgitta Knutsdotter (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.

Pahlmblad, Helena & Ulmius, Pernilla (2005). *Framtidens barnbibliotek – verksamhet och visioner*. Lund: Lunds universitet. Magisteruppsats vid Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet. BIVIL:s skriftserie 2005:19.

Palmgren, Valfrid (1909a). *Bibliotek och folkuppfostran – anteckningar från en studieresa i Amerikas Förenta Stater*. Stockholm: P.A. Norstedt & Söners Förlag.

Palmgren, Valfrid (1909b). *Biblioteket – en ljushärd – något om Förenta Staternas biblioteksförhållanden*. Uppsala: A.B. Akademiska Bokförlaget.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rhedin, Ulla (2004). *Bilderbokens hemligheter*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag.

Rodari, Gianni (1988). *Fantasins grammatik – introduktion till konsten att hitta på historier*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

Rubinstein Reich, Lena & Wesén, Bodil (1986). *Observera mera!* Lund: Studentlitteratur.

Rydsjö, Kerstin (2001). *Det osamtidiga biblioteket? – barn och medier i ett barnperspektiv*. Borås: Bibliotekshögskolan. Paper framlagt vid 15:e nordiska konferensen för medie- och kommunikationsforskning i Reykjavik 11-13 augusti 2001.

Samuelsson, Linn (2007). *Rum för barn - biblioteket som bytte skepnad*. Borås: Bibliotekshögskolan. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan 2007.

Simonsson, Maria (2004). *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Linköping: Tema Barn, Linköpings universitet. Diss. Linköpings universitet. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet nr 84)

Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Vygotskij, Lev S. (2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Vygotskij och pedagogiken (1998). Red. Ivar Bråten. Lund: Studentlitteratur.

Övriga källor

Bang Lancelot, Toril (2005). *I gulvhøyde – formidling till barn i biblioteket*. Oslo: Nordbok Nordisk Litteratur- og Bibliotekskomiteé. Abm-utvikling. (Projektansökan 2005-03-31)

Jørgensen, Giovanna (2004). *Barnperspektiv på ett barnbibliotek – att se på världen med ett barns ögon*. Stockholm: Rum för barn, Kulturhuset (Projektbeskrivning)

På barns och ungdomars villkor – Svensk Biblioteksförnings rekommendationer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet (2003). Stockholm: Svensk Biblioteksförning

Resultat av enkät om Rum för barns verksamhet 16 februari – 6 mars (2007). Stockholm: Rum för barn, Kulturhuset. (Enkätredovisning)

Sammanställningar av fem gruppamtal med elever. Rum för barn, Kulturhuset.

Material hos författaren:

Intervju med Helena Gomér 2007-04-02.

Intervju med Giovanna Jørgensen 2007-02-14.

Intervju med Ingrid Källström Nilsson 2007-03-05.

Intervju med Lena Widerberg 2007-04-02.

Intervjuer med tre besökare i Rum för barn.